

TRAIAN CIORBA

**DESPRE *TAINELE*
ERETICILOR ȘI
SCHISMATICILOR**

**Oradea
2020**

CUPRINS

Introducere	3
Canoanele Sfinților Apostoli	5
Disputa dintre Sfântul Ciprian al Cartaginei și episcopul Romei Ștefan I	8
Sinodul I Ecumenic	23
De la Sinodul II Ecumenic la Sinodul II Trulan	45
Sinodul II Trulan	62
Note	78

INTRODUCERE

„Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Tim. 2,4). Cei care urmează adevărului revelat, sunt sfințiți de Dumnezeu în adevărul Său (In. 17, 17); aceștia păzind cuvintele Mântuitorului (In. 14, 23), care sunt dogmele și poruncile¹, potrivit-și viața cu învățătura Acestuia (Mt. 28, 20), sunt zidiți *„întru dreptate și în sfințenia adevărului”* (Efes. 4, 24), ajungând la starea de sfințenie, la îndumnezeirea după har (II Pt. 1, 4).

Celor care vor să se mântuiască, Dumnezeu le cere mai întâi *„credința dreaptă de la suflet”*², să se ferească de falsele dogme ale ereticilor, fiindcă *„primirea înățăturii false este ucidere a sufletului”*³.

Dacă cei care urmează dogmelor mântuitoare sunt sfințiți în adevăr, *„învățătura sănătoasă și sentimentele drepte pe care le au despre Dumnezeu să le sfințească sufletul”*⁴, fiindcă *„orice om se sfințește prin mărturia exactă a credinței”*⁵, cei care s-au *„răzvrătit... împotriva adevărului”*⁶, fiind *„departe de adevăr prin abaterea spre*

necunoașterea dogmelor evlaviei față de Dumnezeu”⁷, „păcătuiesc prin rațiune”⁸, întinându-se duhovnicește prin necuratele dogme ale necredinței pe care o susțin; iar toate cele făptuite de ei, în cele ale necredinței lor, sunt necurate, fiindcă: „*de toate cele de care se va atinge necuratul, necurate vor fi*” (Num. 19, 22). De aceea dreptcredincioșii trebuie să se ferească de amestecul cu ereticii, „*Căci ce fel de împărtășire are Hristos cu Veliar? Sau ce parte are credinciosul cu necredinciosul?*” (II Cor. 6,15), respingând nu doar falsele dogme, ci și necuratele taine ale acelora: „*Ieșiți din mijlocul lor și vă osebiți, zice Domnul, și de ce este necurat (ἀκαθάρτου) să nu vă atingeți*” (II Cor. 6, 17).

CANOANELE SFINȚILOR APOSTOLI

Prin **canonul 46** Sfinții Apostoli au poruncit să fie excluși din cler cei care acceptă botezul sau euharistia ereticilor: „Poruncim (προστάσσομεν) să se caterisească episcopul sau presbiterul care a primit botezul ori jertfa (euharistia) ereticilor. *Căci ce fel de împărtășire are Hristos cu Veliar? Sau ce parte are credinciosul cu necredinciosul?* (II Cor. 6,15)”. Prin acest canon nu doar că se interzice primirea tainelor săvârșite deeretici, dar se și arată de ce nu pot fi acceptate asemenea taine: „*ce fel de împărtășire (înțelegere) are Hristos cu Veliar? Sau ce parte are credinciosul cu necredinciosul?*”, pentru că ereticii nu sunt de partea lui Hristos, ci a lui Veliar; „veliar” înseamnă apostat, este unul din numele date diavolului, ca domn și părinte al apostaziilor, atât al îngerilor care l-au urmat în apostazie, devenind prin aceasta demoni, cât și a oamenilor care nu au credința în Dumnezeu adevărat.

Ereticii, fiind prin credința lor de partea lui Veliar, nu pot fi de partea lui Hristos, iar cei ai lui Hristos nu au părtășie cu cei ai lui Veliar, nu pot accepta euharistia

eterodocșilor: „Nu puteți să beți paharul Domnului și paharul demonilor; nu puteți să vă împărtășiți din masa Domnului și din masa demonilor.” (I Cor.10, 21). Pentru că nu doar păgânii „liturghisesc” demonilor (I Cor.10, 20), ci și ereticii.

Ereticii, ca și păgânii, urmând unor credințe în dumnezei inexistenți, ceea ce fac în cele ale necredinței lor, fac pentru acei dumnezei falși, mai mai precis pentru necuratul Veliar și demonii lui, de aceea tainele săvârșite de eretici îi spurcă pe cei care au parte de ele.

În **canonul 47** apostolic se arată că botezul eretic îl întinează pe om, ori cel necurat nu va intra în împărăția cerurilor (Ef. 5, 5), iar clericii care acceptă un asemenea botez trebuie caterisiți, ca unii ce îi confundă pe adevărații preoți cu falșii preoți, nedeosebindu-i pe cei care botează cu adevărat de cei care fac un botez fals ce întinează: „*Episcopul sau presbiterul dacă ar boteza din nou pe cel ce are botezul cu adevărat sau dacă nu ar boteza pe cel spurcat (μυμολυσμένον) de către eretici, să se caterisească, ca unul care ia în răs crucea și moartea Domnului și nu deosebește preoții adevărați de preoții mincinoși*”; Aceasta trimite la ceea ce spune Sfântul Prooroc Iezechiel: „*Preoții calcă legea Mea și spurcă (έβεβήλου) cele sfinte ale Mele*” (Iez. 22, 26), întinarea făcându-se prin confundarea a ceea ce este curat cu ceea ce este necurat: „*Nu oselesc între ce este sfânt și ce este spurcat (βεβήλου) și nu fac deosebire între curat (καθαροῦ) și necurat (άκαθάρτου)*” (Iez. 22, 26).

Din **canonul 68** apostolic reiese că cei botezați în erezie nu sunt creștini, iar cei hirotoniți de eretici nu sunt clerici: *„Dacă vreun episcop, sau presbiter, sau diacon, va primi a doua hirotonie de la altcineva, să se caterisească și el, și cel ce l-a hirotonit, afară de cazul că ar dovedi că are hirotonia de la eretici. Căci cei ce sunt botezați sau hirotoniți de unii ca aceștia nu este cu putință să fie nici credincioși, nici clerici”*; de aceea cei hirotoniți de eretici, ca slujitori ai lui Veliar, sunt mai degrabă preoți mincinoși.

Aceste canoane arată că încă de pe vremea Bisericii primare au existat clerici care au acceptat tainele săvârșite de eretici; asemenea fapte/practici, condam-nate de canoanele de mai sus, și-au găsit de-a lungul timpului susținători care au încercat să le asocieze Tradiției Bisericii, căutând de fapt să introducă în Biserică o pseudo-tradiție, străină de învățătura Sfinților Apostoli. Aveau să apară diferite păreri de acceptare a botezului eretic, pentru unii chiar și preoția ereticilor, păreri care sunt pe aceeași linie cu acele practici respinse de Tradiția Apostolică, păreri inacceptabile pentru cei care au urmat adevăratei Tradiții a Bisericii.

DISPUTA DINTRE SFÂNTUL CIPRIAN AL CARTAGINEI ȘI EPISCOPUL ROMEI ȘTEFAN I

Clement Alexandrinul (150-215), urmând Tradiției Apostolice în privința botezului eretic, arată că ereticii, nefiind în Biserică, nu au adevăratul Botez: „*«Dar fugi, nu zăbovi în locul în care se află ea»* (Prov. 9, 19). A numit în chip echivoc «loc» adunarea ereziei; n-a numit-o Biserică. Apoi Scriptura adaugă: «*Așa vei trece apa străină*» (Prov.9, 19), că nu socotește botezul eretic apă proprie și curată. «*Și vei trece dincolo de de râu străin*» (Prov. 9, 20), care te duce în altă parte și te târăște în mare, unde este azvârlit cel care se abate de la drumul cel sigur al adevărului, fiind furat iarăși de valurile cele păgâ-nești”⁹.

Prin anii 218-220, un Sinod local din Cartagina a respins botezul eretic¹⁰.

Între anii 230-235 Sinoadele locale din Iconiu-Synnada s-au împotrivit unei hotărâri, a episcopului Romei Ștefan I (254—257), de primire fără botezare a ereticilor care nu sunt botezați în Biserică¹¹.

Într-o epistolă către **Sfântul Ciprian al Cartaginei** (200-258), **Sfântul Firmilian al Cezareei Capadociei**

(230-268) spune: „Nu ne amintim ca acest obicei să fi început cândva la noi, întrucât totdeauna s-a observat să nu recunoaștem decât o unică Biserică a lui Dumnezeu și să nu socotim ca botez sfânt decât pe cel al Bisericii”¹².

Argumentația Sfântului Ciprian pentru respingerea botezul ereticilor, dar și a schismaticilor, se sprijină pe învățătura despre unicitatea lui Dumnezeu, a unicei credințe și a unicității Bisericii: „Căci ni s-a lăsat că unul este Dumnezeu, și unul Hristos, și una credința, și una Biserica și unul Botezul, rânduit numai în Biserica cea una, și de a cărei unitate cine s-a depărtat trebuie să se găsească împreună cu ereticii”¹³; Această unitate a Bisericii vine de la Dumnezeu: „Domnul făcându-ne cunoscută unitatea care vine de la autoritatea dumnezeiască, spune: «Eu și Tatăl una suntem» (In. 10, 30). Pe această unitate așezându-și Biserica, spune iarăși: «Și va fi o turmă și un păstor» (In. 10, 16). Dar dacă turma una este, cum poate fi numărat în turmă cel care nu este în rândul turmei?”¹⁴; „Căci zice Domnul: «Eu și Tatăl una suntem» (In. 10, 30). Și, de asemenea, despre Tatăl, Fiul și Sfântul Duh este scris : «Cei trei una sunt» (I In. 5, 7). Crede cineva că această unitate care vine din puterea divină, întărită prin jurăminte cerești, poate fi despărțită de Biserică, poate fi sfărmițată de voință dezbinatoare?”¹⁵.

Așa cum arată Sfântul Apostol Pavel, cei din Biserică sunt una: „fiind cu totul uniți în același cuget (γνώμη) și în aceeași înțelegere” (I Cor.1,10), „gân-desc la fel având aceeași iubire, aceleași simțiri, aceeași cugetare” (Fil. 2,

2); în acest sens Sfântul Ciprian spune despre cei dreptcredincioși că: „[sunt] uniți în sentimente, strânși în legăturile solidarității pe baza aceleiași credințe. Această comuniune a fost și odinioară sub Apostoli. Astfel, noul popor de credincioși păzind poruncile Domnului și-a păstrat dragostea Lui. Aceasta o dovedește Scriptura, care zice: *«Iar mulțimea celor care crezu-seră era una cu sufletul și cu mintea»* (F.A. 4, 32)”¹⁶. Cuvintele Mântuitorului: *„unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor”* (Mt. 18, 20), în acest fel se înțeleg: „arătând că **harul divin se atribuie nu multora ci celor uniți care-L cer**. Prin cuvintele: *«Dacă doi din voi se vor uni pe pământ»*, El a pus la bază unirea ca premisă a păcii, ne-a învățat să fim **uniți prin puterea credinței...** arată cu propriile Sale cuvinte că El este mai degrabă cu doi sau trei care se roagă **uniți în același cuget**, decât cu mai mulți, dar dezbinați”¹⁷.

Cel care se află în afara Bisericii este nepărtaș la această comuniune, fiind mai degrabă: „străin și profan, dușman al păcii Domnului și al unității dumnezeiești, **nelocuind în casa lui Dumnezeu, adică în Biserica lui Dumnezeu, în care locuiesc numai cei uniți, în inimă și în suflet**, după cum grăiește Duhul Sfânt în Psalmi: *«Dumnezeu care face să locuiască în casa Sa cei care sunt uniți într-un singur suflet?»*” (Ps. 67, 7)”¹⁸. Cei care se abat de la adevărul Evangheliei, se despart de Hristos și de cei dreptcredincioși: „cum poate să fie unit cu cineva cel ce nu se unește cu însuși trupul Bisericii și cu frăția universală?

Cum pot să se adune doi sau trei în numele lui Hristos, când aceștia se separă de Hristos și de Evanghelia Lui? Nu noi ne-am despărțit de ei, ci ei s-au despărțit de noi și de aceea s-au născut ereziile și schismele, de aceea s-au făcut diverse biserițe, pentru că ei au părăsit principiul și originea adevărului. Domnul, însă, vorbește despre Biserica Sa și despre cei ce sunt în Biserică, atunci când spune că dacă vor fi uniți, respectând ceea ce a cerut și recomandat El, dacă s-au rugat doi sau trei adunați în același gând¹⁹. Înstrăinându-se de „Evanghelia Lui” Hristos, ereticii au o „altă evanghelie” (Gal. 1, 8) care este potrivită cu credința lor, s-au altfel spus: „au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună” (Ro. 1, 25) și țin „nedreptatea (rătăcirea) drept adevăr” (Ro.1,18); aceștia urmând o „altă evanghelie” (Gal.1,8), au ajuns să creadă într-un alt dumnezeu, alt hristos. Fiind potrivnici adevăratei Evanghelii²⁰, ereticii au „voință dezbinatoare”²¹, nefiind „uniți în același cuget”²², „pe baza aceleiași credințe”²³, cu cei din Biserică, de aceea sunt lipsiți de har.

Clericul eretic, crezând într-un dumnezeu fals, este în afara Bisericii, fiind străin de harul dumnezeiesc, de aceea nu poate săvârși taine valide, acesta este: „Duș-man al altarului, împotrivor jertfei lui Hristos, tră-dător al credinței, călcător al religiei, serv îndărătnic, fiu nelegiuit, frate dușman, disprețuind pe episcopi și părăsind pe preoții lui Dumnezeu, îndrăznește să-și clădească alt altar, să facă altă rugăciune, cu cuvinte neîngăduite, **să pângărească adevărul jertfei Domnului prin sacrificii mincinoase**”²⁴;

„Ce sacrificii cred că aduc dușmanii preoților ? Când s-au adunat împreună, cred ei că sunt cu Hristos dacă se adună în afara Bisericii lui Hristos?”²⁵.

Sfântul Ciprian arată că Botezul valid este numai cel săvârșit în adevărata credință, de aceea botezul făcut într-o altă credință, fiind un alt botez decât cel din Biserică, este nevalid. Dacă botezul ereticilor ar fi același cu al ortodocșilor atunci și credința ar fi aceleași, iar harul ar fi același, pentru că și „Dumnezeul” în care se crede ar fi, în acest caz, „Același”: „trebuie să examinăm credința celor care cred în afara (Bisericii) și dacă pot să dobândească harul cu această credință. Căci dacă pentru noi și pentrueretici credința este aceeași, (atunci) și harul poate fi același [pentru că ar fi harul „aceluiasi Dumnezeu”]. Dacă Patripassianii, Anthropianii, Valentinianii, Appelletianii, Ophiții, Marcioniții și celelalte ciume, săbii și otrăvuri ale ereticilor, care răstălmăcesc adevărul, recunosc același Tată, același Fiu, același Sfânt Duh, aceeași Biserică cu noi, atunci ei pot avea același Botez, dacă și credința este aceeași. Și ca să nu mă lungesc înșirând toate ereziile și prezentând absurditățile și nebuniile fiecăruia, pentru că nici nu-mi face plăcere să spun ceea ce este îngrozitor sau rușinos de știut, ne ocupăm deocamdată numai de Marcion... oare Marcion admite această Sfântă Treime (propovăduită de Biserică). Oare mărturisește același Dumnezeu Tatăl Atoatefăcătorul pe care Îl mărturisim noi? Recunoaște pe același Fiu Hristos născut din Fecioara Maria , Cuvântul Care s-a făcut trup, Care a luat asupra Sa

păcatele noastre ,Care a învins moartea murind, Care a început prin El Însuși învierea trupurilor și Care a arătat ucenicilor Săi că a înviat în același trup (în care trăise?). Cu totul alta este credința lui Marcion dar și a celorlalți eretici... **cel ce a crezut minciuna nu a putut primi adevărul, ci, mai degrabă, el a primit, potrivit credinței sale, lucruri nelegiuite și profane**²⁶; ereticii neprimind adevărul, resping harul, fără de care nu există taine valide, pentru că: „**harul și adevărul unul sunt**”²⁷.

Potrivit Sfântului Ciprian, botezul eterodocșilor nu curățește de păcate ci mai mult întinează: „Deși nu poate fi decât un singur botez, ei se cred demni să boteze, promit binefacerea apei vii și mântuitoare, după ce au părăsit izvorul vieții (Ier. 2, 13; 17, 13; II Pet. 2, 17). În felul acesta oamenii nu se spală, ci mai mult se murdăresc, nu se curățesc de păcate, ci dimpotrivă și le înmulțesc. O asemenea naștere n-aduce fii lui Dumnezeu, ci diavolului. Născuți din minciună, nu primesc făgăduiala adevărului”²⁸. Dacă Botezul din Biserică aduce fii lui Dumnezeu, iar botezul eretic aduce fii diavolului, poate exista vreo legătură între Botezul Bisericii și botezul din afara Bisericii? Evident că nu: „*Căci ce fel de împărtășire are Hristos cu Veliar? Sau ce parte are credinciosul cu necredinciosul?... De aceea: «Ieșiți din mijlocul lor și vă osebiți, zice Domnul, și de ce este necurat (ἀκαθάρτου) să nu vă atingeți»*” (II Cor. 6, 15, 17). Cei dreptcredincioși ferindu-se „*de ce este necurat*”, resping tainele ereticilor, deoarece ereticii având credința necurată toate cele făptuite

de ei sunt întinate. Preoții eretici sunt preoți mincinoși²⁹, necurați și lipsiți de harul Sfântului Duh³⁰, iar botezul făcut de aceștia este unul fals, care întinează; prin urmare, potrivit Tradiției Apostolice, cel întinat prin botezul eretic trebuie să primească adevăratul Botez³¹.

Sfântul Ciprian urmând adevăratei Tradiții, lăsată de Sfinții Apostoli, era firesc să se alăture celor care n-au fost de acord cu episcopul Romei în privința botezului eretic: „să nu spună cineva «noi urmăm ceea ce am primit (tradiția) de la Apostoli» pentru că Apostolii ne-au transmis doar o Biserică și un singur Botez care a fost stabilit în Biserică și fiindcă vedem că nimeni, după ce a fost botezat la eretici, nu a fost primit de Apostoli, cu același botez, la împărtășanie, încât să dea impresia că Apostolii au aprobat botezul ereticilor”³².

Cu totul alta este poziția episcopului Romei Ștefan I: „Dacă vor veni la voi eretici de la indiferent ce erezie, să nu se inoveze nimic, ci, urmându-se doar tradiția, să li se pună mâinile pentru a-i primi spre pocăință”³³; „tradiția” la care se referă acesta este străină de Sfinții Apostoli. Așa cum arată Sfântul Ciprian, „tradiția” urmată de episcopul Ștefan nu este a Bisericii: „de unde vine această tradiție? Coboară din autoritatea Domnului și a Evangheliei sau vine din învățăturile și epistolele Apostolilor?”³⁴.

Sfântul Ciprian respinge și practica ereticilor pe care Ștefan o invocă în favoarea acelei „tradiții”: „foarte frumoasă și legiuită tradiție ne este propusă într-adevăr de fratele nostru Ștefan care ne arată ce autoritate convenabilă

ne oferă! Căci în același pasaj al scrisorii a adăugat: «Fiindcă înșiși ereticii nu botează după ritul lor, pe cei ce vin la ei de la altă sectă, ci îi primesc pur și simplu la împărtășanie». În această stare nenorocită a decăzut Biserica lui Dumnezeu și logodnica lui Hristos, încât să urmeze exemplul ereticilor, lumina să împrumute învățătura de la întune-ric pentru săvârșirea tainelor dumnezeiești”³⁵. Din aceasta reiese că în sprijinul ideii de acceptare a botezului eretic a contribuit și practica ereticilor care nu-i botezau pe cei care se alăturau ereziei.

Sfântul Ciprian recunoaște însă existența unui obicei vechi în Biserică potrivit căruia ereticii care au fost dreptcredincioși, fiind botezați în Biserică, dacă reveneau la Dreapta Credință nu mai erau botezați din nou: „ei (care acceptă ereticii fără botezare) spun că , în această privință, urmează un vechi obicei, însă pe vremea aceea erezia și schismele abia apăreau și adepții lor erau cei care plecau din Biserică și fuseseră botezați mai înainte, iar când reveneau la Biserică și se pocăiau nu mai era necesar să se boteze.

Acest lucru îl respectăm și noi astăzi: celor despre care se știe că au fost botezați aici și au trecut de la noi la eretici, este suficient să li se pună mâna (pe cap) primindu-i spre pocăință, dacă mai târziu recunoscându-și păcatul și părăsind rătăcirea, se întorc la adevăr și la sânul Bisericii mame”³⁶. Aceia care n-au înțeles Tradiția Bisericii despre cei care vin la Ortodoxie, nefăcând deosebire între ereticii care au fost dreptcredincioși, botezați în Biserică, și ereticii

care n-au mai fost dreptcredincioși, botezați în afara Bisericii, primindu-i și pe aceștia din urmă fără a-i boteza, n-au mai urmat adevăratei Tradiții a Bisericii.

Așa cum arată Sfântul Ciprian, ereticilor nici botezul sângelui nu le este de folos pentru mântuire: „Dacă unui eretic nu-i poate fi de folos pentru mântuire nici botezul mărturisirii publice, nici cel al sângelui, pentru că nu există mântuire în afara Bisericii, cu atât mai mult nu-i va folosi nimic dacă, murdărit de atingerea uni ape nelegiuite în întunericul unei peșteri de tâlhari, nu numai că nu va mai lepăda păcatele sale vechi, ci încă va mai adăuga altele noi și mai mari”³⁷; „Asemenea oameni, chiar dacă au fost uciși în numele credinței lor, nu-și vor spăla nici cu sângele greșelile.... Nu poate fi martir cel ce nu este cu Biserica. Nu intră în împărăția cerurilor cel ce a părăsit Biserica, locțiitoare pe pământ a împărăției cerești... Chiar dacă vor arde pe rug sau vor fi dați fiarelor sălbatice, aceea nu va fi coroana credinței, ci pedeapsa trădării, și nu sfârșitul glorios al celui cu virtute religioasă, ci moartea din disperare. Unul ca aceștia poate fi ucis, dar nu poate fi încoronat. Mărturisește că e creștin, ca și diavolul care adesea minte că e Hristos, căci însuși Domnul ne atrage luarea-aminte și zice: *«Căci mulți vor veni în numele Meu, spunând: Eu sunt Hristos, și pe mulți îi vor înșela»* (Mat. 24, 5)”³⁸.

Trei Sinoade s-au ținut în Cartagina (255-256), pe vremea Sfântului Ciprian, care au avut ca temă botezul celor care vin la Biserică, Sinodul din 256 emițând un

canon în această privință: „Iubiților frați, fiind noi în obștesc sfat am citit scrisorile de la voi trimise, pentru cei păruți a fi botezați de către eretici ori schismatici, venind către soborniceasca Biserică care este una, întru care ne botezăm și a doua oară ne naștem. Despre care și suntem încredințați, că și voi înșivă aceleași făcându-le, întărirea soborniceștii Biserici o țineți. Însă de vreme ce sunteți împreună părtași ai noștri, și pentru obșteasca dragoste ați voit a căuta despre aceasta, nu socoteală proaspătă vă aducem înainte, nici acum lucrată, ci pe cea din vechi cercată cu toată scumpă-tatea și sârguința, de către cei ce au fost mai înainte de noi, și de către noi bine ținută o cuminecăm vouă și o însoțim. Aceasta și acum hotărâm care totdeauna cu tărie și cu statornicie o ținem, nimeni va putea să se boteze afară din soborniceasca Biserică, unul fiind Botezul, și în singură soborniceasca Biserică aflându-se. Că scris este: *«Pe Mine m-au părăsit pe izvorul de apă vie, și ș-au săpat loruși lacuri sfărâmate, car nu pot a ține apă»* (Ier. 2, 13). Și iarăși Sfânta Scriptură, mai înainte vestind zice: *«De apă străină depărtați-vă, și din fântână străină să nu beți»* (Pil. 5; 15, 16). Și se cuvine a se curăți și a se sfinți apa mai întâi de preot, ca să poată cu însuși Botezul să șteargă păcatele omului celui ce se botează. Și prin Proorul Iezechiil zice Domnul: „*Și voi stropi pe voi cu apă curată, și voi curăți pe voi. Și voi da vouă inimă nouă, și Duh nou voi da vouă*”(Iez. 36, 25). Cum dar poate a curăți și a sfinți apa **cel ce însuși este necurat, și la care Duh Sfânt nu este?** Zicând Domnul la Numeri: *«Și de*

toate cele ce se va atinge necuratul, necurate vor fi» (Num. 19, 22). Cum poate botezând, altuia a da iertarea păcatelor cel ce nu poate păcatele sale a le lepăda afară din Biserică fiind? Ci și însăși întrebarea care se face întru Botez este martor al adevărului. Că zicând celui ce se cercetează: «Crezi că viață veșnică, și iertare de păcate iei?» Nu altceva zicem decât că în sobor-niceasca Biserică poate a se da; iar la eretici unde Biserică nu este, cu neputință este a lua iertare păcatelor. Și pentru aceasta apărătorii ereticilor, sunt datori sau întrebarea a o schimba sau adevărul a-l apăra, de nu cumva le dau lor și Biserica, însă de nevoie este a se unge cel ce se botează, ca luând hrismă (ungerea cu Sfântul Mir) să se facă părtaș al lui Hristos. A sfinți dar untdelemn ereticul nu poate, cel ce nici Jertfelnic are, nici Biserică. Nu se poate dar nicidecât a fi hrismă la eretici. Că bine arătat este nouă, că nicidecum se poate la aceia a se sfinți unt de lemn spre ungere. Că suntem datori a ști și a nu ne fi necunoscut că este scris: «*Untul de lemn al păcătosului să nu ungă capul meu*» (Ps. 140, 6). Care lucru cu adevăra și de demult l-a vestit Duhul cel Sfânt în Psalmi. Ca nu cumva, abătându-se vreunul, și din calea cea dreaptă rătăcindu-se, de către ereticii vrăjmașii lui Hristos să se ungă. Căci cum se va ruga pentru cel ce s-a botezat (cel ce nu este preot) și ierosilos și păcătosul? Când zice Scriptura, că: «*Dumnezeu pe păcătoși nu-i ascultă, ci de este cineva cinstitor de Dumnezeu și voia Lui o face, pe acesta îl ascultă*» (In. 9, 31). Prin Sfânta Biserică înțelegem că se dă lăsarea păcatelor. Și cine poate a da lucrul ce însuși nu-l

are? Sau cum poate să lucreze lucruri duhovnicești cel ce leapădă pe Sfântul Duh de la sine? Pentru aceasta este dator și a se reînnoi cel ce vine către Biserică, ca înăuntru prin sfinți să se sfințească. Că scris este: *«Fiți sfinți că Eu sfânt sunt, zice Domnul»* (Lev. 11, 44; 19, 2; 20, 7). Ca și cel prins de rătăcire, întru adevăratul și bisericescul Botez, și de însăși rătăcirea aceasta să se dezbrace, care om venind către Dumnezeu și preot căutând, în rătăcire aflându-se a căzut în ierosilie (fur de cele sfinte). Că trebuie a se cerca botezul ereticilor, ca să binevoiască împreună cu cei botezați de dânșii. Că nu poate în parte (adică în osebire) a covârși. De au putut a boteza, au putut și Sfânt Duh a da. De nu au putut, că afară fiind Duh Sfânt nu are, nu poate dar pe cel ce vine a boteza. Unul fiind Botezul, și unul fiind Sfântul Duh, și una Biserica de la Hristos Domnul nostru (lui Petru Apostolul din început zicând) asupra unirii întemeiată. Și pentru aceasta cele ce se fac de dânșii mincinoase și deșarte fiind, toate sunt neprimite. Că nimic poate fi primit și ales la Dumnezeu din cele ce se fac de aceia, pe care Domnul vrăjmași și împotrivnici ai săi îi zice în Evanghelii. *«Cel ce nu este cu Mine, împotriva Mea este, și cel ce nu adună cu Mine, risipește»* (Mt. 12, 30). Și fericitul Apostolul Ioan poruncile Domnului păzind, mai înainte a scris în epistolie: *«Ați auzit că antihrist vine, și acum încă mulți antihriști s-au făcut. Drept aceea știm că vremea de pe urmă este. Dintre noi au ieșit, dar n-au fost dintru noi»* (I In. 2, 18). Drept aceea și noi suntem datori a pricepe și a înțelege, că vrăjmașii Domnului și cei ce se

numesc antihriști, nu sunt putincioși a da darul Domnului. Și pentru aceasta noi cei ce suntem împreună cu Domnul și unirea Domnului o ținem, care după vrednicia Lui ni s-a dat preoția Lui în Biserică liturghisindu-o, **câte împotrivicii Lui adică vrășmașii și antihriștii le fac, suntem datori a nu le primi și ale depărta și a le lepăda, și ca pe niște spurcate a le socoti.** Și celor ce vin la cunoștința adevăratei și bisericeștii credințe de la rătăcire și de la răzvrătire, să le dăm desăvârșit taina dumnezeieștii puteri, și a unirii, și a credinței, și a adevărului”³⁹.

Adevăratul Dumnezeu este izvorul „apei celei vii”(Ier. 2, 13; 17,13), izvorul harului, care dă har numai celor care cred cu adevărat în El; Cei care au credința în dumnezei și hriștoși mincinoși sunt străini de Dumnezeul adevărat, izvorul harului: „pe Mine, izvorul apei celei vii, M-au părăsit, și și-au săpat fântâni sparte, care nu pot ține apă.” (Ier. 2, 13) „Toți cei ce Te părăsesc se vor rușina, că Tu ai zis: «Cei ce se depărtează de Mine vor fi scriși pe pulbere, pentru că au părăsit pe Domnul, izvorul apei celei vii».” (Ier. 17, 13). Astfel, pentru că nu sunt sănătoși la cuget în privința credinței, ereticii sunt lipsiți de har, ei „nu primesc ceva acolo, unde nu este nimic, ci vin la noi, ca să primească aici, unde există și harul, și tot adevărul”⁴⁰.

Ereticii nu cred în adevăratul Dumnezeu, iar cele făcute de pseudo-clericii lor, care sunt necurați „și la care Duh Sfânt nu este”⁴¹, lipsindu-le harul mântuitor, nu sfințesc ci întinează: „Și de toate cele de care se va atinge necuratul, necurate vor fi” (Num.19, 22), de aceea toate cele făptuite

de eretici, începând cu botezul, sunt întinate, fiind respinse de către cei din Biserică: „suntem datori a nu le primi și ale depărta și a le lepăda, și ca pe niște spurcate a le socoti”⁴². Canonul respinge și botezul schismaticilor.

Adevăratul Dumnezeu este izvorul „apei celei vii”(Ier. 2, 13; 17,13), izvorul harului, care dă har numai celor care cred cu adevărat în El; Cei care au credința în dumnezei și hristoși

Așa cum botezul eretic este „profan și mincinos”⁴³, un fals botez⁴⁴, la fel și hirotonia făcută de eretici este o „hirotonie profană”⁴⁵, falsă.

În privința clericilor eretici și schismatici, Sfântul Ciprian nu doar că nu le accepta hirotoniile, dar chiar și pe cei care au fost mai înainte dreptcredincioși, hirotoniți fiind în Biserică, dacă reveneau la Ortodoxie, nu-i primea în cler: „Adăugăm, în chip deslușit, o altă hotărâre luată cu acordul și voința tuturor. Preoții și diaconii care au fost hirotoniți mai înainte în Biserică și apoi, înșelători și nesupuși, s-au ridicat împotriva Bisericii, sau cei care, la eretici, au fost înălțați la preoție de pseudoepiscopi și de antihriști, printr-o hirotonie profană, împotriva legii lui Hristos, și care au încercat să aducă în afară jertfe mincinoase și nelegiuite în fața unicului și dumnezeiescului altar, să fie primiți, când se întorc (la Biserică), numai cu condiția să ia parte ca laici și să fie mulțumiți că sunt admiși la pace, ei care au fost dușmani ai păcii. Când se întorc, ei nu trebuie să păstreze la noi aceleași arme ale hirotoniei și cinstirii cu care s-au răsculat împotriva

noastră. Preoții și slujitorii care se ocupă de altar și de jertfe trebuie să fie cinstiți și fără pată după cum spune Domnul în Leviticul: «*Omul care va avea meteahnă să nu se apropie să aducă daruri lui Dumnezeu*» (Lev. 21, 21); același lucru ne învață și în Ieșirea: «*Iar preoții care se apropie de Domnul Dumnezeu, să se sfințească, să nu-i lovească cumva Domnul*» (Ieși.19, 22); și iarăși: «*Și când se apropie de altarul Sfântului ca să slujească, să nu-și atragă asupra lor păcatul, ca să nu moară*» (Ieș. 28, 43)»⁴⁶.

SINODUL I ECUMENIC

Sinodul I Ecumenic (325) prin **canonul 19** a respins botezul ereticilor pavlicieni, adepții ereziei lui Pavel de Samosata, cu toate că botezul săvârșit de aceștia era corect după formă; mai dispune ca cei hirotoniți de pavlicieni, acceptați în cler, după ce vor fi botezați să se hirotonească (χειροτονίσθωσαν); Sub incidența acestui canon aveau să se afle și ereticii fotinieni, care învățau despre Dumnezeu ca și pavlicienii.

Sinodul local din Laodiceea, din anul 343, care a dat 60 de canoane, în canonul 7⁴⁷, pe lângă recunoașterea botezului săvârșit de schismaticii novațienii și patrusprezeceni, dispune acceptarea botezului făcut de fotinieni, iar prin canonul 8⁴⁸ respinge botezul montașiștilor, care era corect după formă. Acceptând botezul fotinienilor, Sinodul de la Laodiceea nu a mai urmat canonului 19 al Sinodului I Ecumenic; O posibilă explicație în acest caz, a acestei deosebiri, ar putea fi că la acea vreme fotinienii să nu fi fost percepuți caeretici, ci ca schismatici, fiind primiți la fel ca și schismaticii: „Cei ce se întorc din eresuri, adică dintre novațieni sau fotinieni, sau

quartodecimani ori catehumeni, ori credincioși de-ai lor, să nu se primească înainte de a anatemiza tot eresul, și mai ales pe cel de care se țineau; și apoi pe cei ce se ziceau la dânșii credincioși, învățându-i simboalele credinței și ungându-i cu Sfânta Ungere, așa să se împărtășească cu Sfintele Taine”⁴⁹.

Învățătura unui ereziarh nu era cunoscută întotdeauna cu precizie de la început, putea să pară o învățătură schismatică, ca mai apoi să se evidențieze ca eretică; se putea însă ca ereziarhul să nu facă cunoscută de la început toată învățătura pe care o susținea, în scopul de a aduna cât mai mulți adepți, îndeosebi din rândul ortodocșilor; ceea ce cerea din partea Bisericii hotărâri pe măsură, potrivit cu schimbările din învățătura ereziarhului. După ce în anul 343 Sinodul local din Laodiceea le-a recunoscut fotinienilor botezul, în următorul an Sinodul local din Antiohia⁵⁰, unde sinodalii au avut noi date despre fotinieni, condamnă învățătura lui Fotin ca eretică, având să fie condamnată apoi și de alte sinoade locale, Mediolan (345 și 347) și Sirmium (348)⁵¹. De aceea, deși „botezul lor era săvârșit în Tatăl, Fiul și în Duhul Sfânt, dar pentru că învățau altfel, acești eretici dacă veneau la creștinismul adevărat trebuiau botezați din nou (Can. 19 Sin. I)”⁵².

Spre exemplu, într-un mod oarecum asemănător au decurs lucrurile în cazul encratiților. În anul 374 Sfântul Vasile cel Mare, într-o Scrisoare către Sfântul Amfilohie de Iconium, își exprima o oarecare îndoială în legătură cu botezul schismaticilor encratiți, recomandând în cele din

urmă acceptarea botezului făcut de aceștia, chiar și primirea între clericii ortodocși a clericilor proveniți din rândurile acestor schismatici: „Trebuie însă să fim atenți în special la fapta urâtă a «encratiților» (sau rigoriștilor, n.tr.), pentru că spre a face cu neputință primirea lor în Biserică ei au încercat să prevină primirea prin introducerea unui botez de tip special, stricând astfel însăși tradiția lui proprie. Deci socot că, întrucât nu s-a primit despre ei nici o lămurire, ar trebui să respingem botezul lor, și chiar dacă va fi primit cineva de la ei Botezul, când vin la Biserică totuși să-i rebotezăm. Dar dacă aceasta ar fi o piedică pentru bunul mers al Bisericii Capadochiei, ar trebui să ne întoarcem iarăși la tradiție și să urmăm pe Părinții care au orânduit cele de cuviință pentru noi. Căci mă tem ca nu cumva vrând să le facem concesiuni la primirea Botezului, să fie cumva o piedică pentru cei care se mântuiesc, din pricina asprimii propunerii noastre. Iar dacă encratiții păstrează încă Botezul nostru, aceasta să nu ne înspăimânte, căci nu suntem obligați să le dăm har, ci ne silim să urmăm exact prevederea canoanelor. În orice caz, să se hotărască ca acele care vin de la botezul lor să li se împărtășească ungeri în fața credincioșilor și așa să se apropie de taine. Pe de altă parte, eu știu că pe frații Izois și Satorninos, care erau de aceeași condiție, i-am primit în scaunul episcopal; din această pricină pe cei care au fost împreunați din nou cu tagma lor nu mai putem să-i despărțim de Biserică, pentru că primind pe episcopii lor s-a statornicit un fel de canon care îndreptățește comuniunea

cu ei”⁵³; chiar Sinodul I Ecumenic hotărâse acceptarea prin punerea mâinilor a clericilor care vin de la schismatici. În următorul an (375), într-o altă Scrisoare către Sfântul Amfilohie de Iconium, Sfântul Vasile a respins botezul făcut de encrațiți, dar și cel practicat de sacofori și apotacțiți (canonul 47), prin aceasta neacceptând nici celelalte taine ale acestora⁵⁴.

Schimbarea de atitudine a Sfântului Vasile se datorează faptului că acei schismatici, prin evoluția nefastă a învățăturii lor de credință, a abaterii evidente de la Ortodoxie, între timp au devenit eretici, ceea ce l-a determinat pe Sfântul Vasile să nu le mai considere valid botezul, aceasta împotriva unei hotărâri de acceptare a botezului acestora, hotărâre care era respectată de cei ce țineau de Biserica Romei, dar și de către cei din Asia Mică: „Encrațiții, sacoforii și apotacțiții sunt supuși aceluiași norme ca și novațienii, căci pentru aceștia s-a promulgat un canon, deși deosebit, dar în ceea ce îi privește pe aceștia a fost trecut cu vederea. În general, noi îi botezăm din nou pe aceștia chiar dacă la voi obiceiul rebotezării a fost interzis, așa cum a fost interzis și la romani, în urma unei hotărâri speciale, totuși vrem ca hotărârea noastră să se impună, fiindcă eresul lor e ca o odraslă a ereziei marcionite care detestă căsătoria, se feresc de vin cu dezgust și spun că creatura lui Dumnezeu este spurcată; de aceea noi nu-i primim la Biserică dacă nu se botează cu Botezul nostru”⁵⁵.

Prin **canonul 8** al Sinodului I Ecumenic sunt acceptați, prin punerea mâinilor (χειροθετουμένου), clericii

schismaticilor catari când vin la Biserică: „În privința celor ce s-au numit pe sine cândva catari (curați), iar acum (se întorc) vin la soborniceasca și apostoleasca Biserică, i s-a părut sfântului și marelui sinod ca punându-se mâinile asupra lor, să rămână astfel în cler”⁵⁶.

Teofil al Alexandriei (+412) arată că Sinodul I Ecumenic prin canonul 8 nu a recunoscut hirotoniile făcute de schismaticii catari, ci doar i-a acceptat în clerul ortodox pe clericii care vin de la aceștia, de aceea cei care au hirotonia de la catari trebuie hirotoniți când vin la Ortodoxie: „Cucernicia ta ne-a făcut cunoscut că oarecare din cei ce se numesc pe sine catari, voiesc să vină la Biserică. Deci deoarece marele sinod ținut în Niceea de către fericiții noștri Părinți a hotărât ca să se hirotonisească cei ce vin de la catari, voiesc ca potrivit acestei norme să-i hirotonești pe cei ce vreau să vină la Biserică, dacă viața lor este dreaptă, și nimic nu li se opune”⁵⁷.

Este de semnalat faptul că în timpul Sinodului VII Ecumenic (787) s-a încercat a i se da o cu totul altă interpretarea canonului 8 al Sinodului I Ecumenic. După citirea acestui canon, Teodor episcopul Cataniei a sesizat că textul canonului nu are legătură cu erezia în cauză, a iconomahilor, însă patriarhul Tarasie a replicat: „Dimpotrivă, se referă la toate ereziile”⁵⁸, la care diaconul Epifanie a răspuns că respectivul canon se referă doar la catari⁵⁹. Prin canonul 8 al Sinodului I Ecumenic este recunoscut botezul catarilor, însă părerea că acest canon „se referă la toate ereziile”, nu doar la schismaticii catari,

înseamnă acceptarea botezului săvârșit în „toate ereziile”, aceasta fiind în opoziție cu canonul 1 al Sfântului Vasile cel Mare în care se spune că: „părinții cei vechi au hotărât să respingă cu totul botezul ereticilor”⁶⁰. O asemenea părere, de acceptare a botezului din „toate ereziile”, este în acord cu învățătura lui Ștefan I episcopul Romei care îi primea fără botezare pe toți ereticii: „Dacă vor veni la voi eretici de la indiferent ce erezie, să nu se inoveze nimic, ci, urmându-se doar tradiția, să li se pună mâinile pentru a-i primi spre pocăință”⁶¹. Sfântul Ciprian al Cartaginei a arătat falsitatea „tradiției” despre acceptarea botezului eretic invocată de episcopul Romei Ștefan.

Despre termenul *χειροθετουμένου* (punerea mâini-lor), din canonul 8 al Sinodului I Ecumenic, patriarhul Tarasie a spus: „poate (μήπως) că punerea mâinilor înseamnă doar binecuvântare, și nu hirotonire”⁶². Dacă „înseamnă doar binecuvântare”, dar se consideră că acest canon „se referă la toate ereziile”, din aceasta reiese acceptarea hirotoniilor făcute în toate ereziile, nu doar a celor săvârșite de catari.

Despre schismaticii meletieni, adepți ai lui Meletie de Licopolis, cărora **Sfântul Petru al Alexandriei** (300-311) nu le-a recunoscut botezul⁶³, în Epistola către Biserica Egiptului despre Sinodul de la Niceea se arată că cei hirotoniți de aceștia sunt primiți în cler printr-o *μυστικώτερη χειροτονία*, adică, în urma hirotonirii canonice (*κανονικὴν χειροτονίαν*)⁶⁴. După Sinodul I Ecumenic meletienii aveau să se alieze cu ereticii arieni împotriva ortodocșilor⁶⁵.

Din cele de mai sus reiese că Sinodul I Ecumenic a recunoscut botezul săvârșit de schismatici, avându-se în vedere că aceștia nu numai că au botezul corect după formă, dar au și credința dreaptă în Dumnezeu.

Astfel Sinodul I Ecumenic a respins botezul eretic, dar l-a acceptat pe cel al schismaticilor ; iar în privința clericilor care vin la Ortodoxie, aceștia sunt acceptați în clerul ortodox numai în urma hirotonirii canonice.

După Sinodul I Ecumenic nu toate Bisericile locale i-au urmat acestuia în privința botezului schismatici-lor⁶⁶, ci au continuat să susțină tradiția pe care a urmat-o la vremea sa Sfântul Ciprian al Cartaginei, respin-gând și botezul făcut de schismatici.

Sfântul Atanasie cel Mare (295-373), referindu-se la unirea celor dreptcredincioși cu Dumnezeu și întreolaltă, spune: „**pentru harul Duhului dat nouă noi suntem în El și El în noi.** Și deoarece Duhul este al lui Dumnezeu, prin El, Care Se sălășluiește în noi, socotim pe drept cuvânt că având pe Duhul, suntem și noi în Dumnezeu. Și așa este și Dumnezeu în noi... Fiul este în Tatăl ca Cuvântul propriu și ca strălucirea Lui. Iar noi fără Duhul suntem străini și departe de Dumnezeu, iar prin împărtășirea de Duhul suntem legați de dumnezeire (uniți cu ea). Deci a fi noi în Tatăl nu e al nostru, ci al **Duhului, Care este în noi și petrece în noi, până când îl păstrăm în noi prin mărturisire.**”⁶⁷. Astfel, prin împărtășirea de Sfântul Duh, de harul primit prin El, credincioși sunt uniți cu Sfânta Treime, sunt în Dumnezeu și Dumnezeu în ei, aceasta până

când au harul lui Dumnezeu prin mărturisirea Dreptei Credințe, iar dacă se abat de la mărturisirea adevărată și stăruiesc în erezie, sunt părăsiți de Sfântul Duh, devenind lipsiți de har: „când cade cineva din Duhul pentru vreo răutate, harul rămâne neretras de la cei ce voiesc dacă după ce au căzut se pocăiesc[nu persistă în răutate]. Dar nu mai e în Dumnezeu cel ce a căzut (de tot), pentru că s-a depărtat de la El Duhul cel Sfânt și Mângâietor. În acela va fi cel căruia i s-a supus păcătuiind cum s-a întâmplat cu Saul (I Regi, 16,14). Căci s-a depărtat de la El Duhul lui Dumnezeu și îl ținea duhul cel rău”⁶⁸. Referindu-se la cei influențați de arieni, ca despre unii ce au căzut din mărturisirea Dreptei Credințe, spune că: „vor rămâne nenorociți, **pustii și goi de dumnezeire**”⁶⁹; iar în Epistola I către episcopul Serapion de Thmuis, în care combate pnevmatomahismul ereticilor *tropici*, arată că aceștia: „luptă cu adevărat împotriva Duhului și în scurt timp devin morți, **fiind pustii și goi de Duhul**”⁷⁰, fiind „goi de Duhul devin morți sufle-tește, ca lipsiți de comuniunea cu Dumnezeu și întreo-laltă”⁷¹.

Respingerea harului, care duce la această pustiire duhovnicească, are loc nu doar prin abaterea de la dogma despre Sfânta Treime, ci se produce și prin susținerea unei erezii hristologice: „cel ce necinstește templul necinstește pe Domnul cel din templu. Și **cel ce desparte pe Cuvântul de trup respinge harul**”⁷². De aceea, cei care resping harul prin erezie, în zadar rostesc numele celor trei persoane la botez, aceștia nu botează cu adevărat, adevăratul Botez

fiind doar cel unit cu Dreapta Credință: „nu cel ce zice simplu «Doamne» Îl și dă pe El, ci cel ce împreună cu numele are și credința cea dreaptă. De aceea Mântuitorul nu a poruncit simplu să se boteze, ci mai întâi a zis: «învățați», apoi: «Botezați în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh», ca din învățătură să se nască credința dreaptă și la credință să se adauge săvârșirea botezului”⁷³. Astfel, cei care se abat de la mărturisirea Dreptei Credințe, fiind „pustii și goi de dumnezeire”, „pustii și goi de Duhul”, străini de harul Sfântului Duh, nu au botezul valid.

Despre botezul arian spune că este deșert, pentru că e făcut în numele unei creaturi: „aceștia se primej-duiesc să piardă și plinătatea Tainei; vorbesc de botez. Căci dacă desăvârșirea (botezul) se dă în numele Tatălui și al Fiului, ei nu cheamă pe Tatăl adevărat, pentru că tăgăduiesc pe Cel din El și asemenea ființei Lui, sau pentru că tăgăduiesc pe Fiul adevărat și numesc așa pe un altul, închipuindu-și-1 creat din cele ce nu sunt. Dar făcând așa, e cu totul deșert și nefolositor botezul dat la ei, având în el doar o aparență, dar în realitate neavând nimic care să ajute dreptei credințe. Căci arienii nu-l dau în numele Tatălui și al Fiului, ci în numele unui Creator și al unei creaturi, sau al unui Făcător și al unei făpturi. Dar precum creatura e altceva decât Fiul, așa altceva este în realitate ceea ce socotesc ei că dau, chiar dacă se prefac, din pricina a ceea ce e scris în Scriptură, că cheamă pe Tatăl și pe Fiul”⁷⁴; La fel de fals este și botezul celor care-L consideră pe Sfântul Duh creatură: „cel ce sustrage ceva din Treime și se botează numai în numele

Tatălui, sau numai în numele Fiului, sau în Tatăl și Fiul fără Duhul, nu ia nimic, ci rămâne gol și nedesăvârșit atât el însuși cât și cel ce pare să dea. Căci în Treime e desăvârșirea. Astfel cel ce desparte pe Fiul de Tatăl, sau coboară pe Duhul între creaturi, nu are nici pe Fiul, nici pe Tatăl, ci este fără Dumnezeu și mai rău ca un necredincios și orice mai degrabă decât un creștin”⁷⁵; Însă necreștini sunt și cei care urmează unei erezii hristologice: „cum oare mai sunt creștini cei ce inven-tează un alt «dumnezeu»-decât Cel ce este?”⁷⁶.

Cei care nu mai sunt creștini, pentru că s-au abătut de la Dreapta Credință, devin necurați deoarece orice erezie, fiind de fapt necredință, este necurată.

Despre erezia arienilor Sfântul Atanasie spune că este necurată: „acestei necurate (μιαρᾶς) erezii”⁷⁷, „necurata (μιαρὰ) erezie”⁷⁸; învățăturile de credință ale acestora sunt necurate: „dogmă necurată (μιαρώτερον δόγματος)”⁷⁹, „dogmei lor necurate (μιαροῦ δόγμα-τος)”⁸⁰. Părerile rătăcite ale celor care falsifică dogma hristologică, Sfântul Atanasie le numește: „născocirile lor murdare (ῥυπαρῶν)”⁸¹. Astfel, pentru că au credința stricată, ereticii sunt necurați, plini de necurăție (ῥύπου)⁸², au „urechile întinate (ῥυπωθεῖσαν) de cuvinte hulitoare”⁸³; despre arieni spune că sunt „mai urâți (μιαροί=necurați) decât toți ereticii”⁸⁴. De aceea, tainele ereticilor, începând cu botezul, sunt necura-te/întinate de „murdăria (ῥυπαρίαν) ereziei”⁸⁵, întinân-du-i pe cei ce sunt părtași la ele: „**La fel și multe alte erezii** rostind numai numele dar necugetând, precum

s-a spus, drept, și neavând credința sănătoasă, **primesc fără folos apa dată de ei, fiind lipsită de dreapta credință. De aceea apa folosită de ei mai degrabă îi murdărește (ρυπαίνεσθαι = întinează, spurcă) prin necredință (ἄσεβεία)**”⁸⁶. De unde reiese că și celelalte taine ale ereticilor sunt întinate din cauza necredinței pe care o susțin; Liturghia acestora este necurată, deoarece pseudo-clericii lor săvârșind euharistia, în acord cu erezia în care se află, ceea ce au în potir, au potrivit necredinței lor; așa cum la botez au doar apă care mai degrabă murdărește, datorită rătăcirii pe care ei o urmează, în potir au doar pâine și vin întinate de erezie, care mai mult îi spurcă pe cei care se împărtășesc cu ele.

După cum arată **Sfântul Vasile cel Mare** (330-379), Botezul este săvârșit în numele Tatălui și al Fiului și a Sfântului Duh, urmând adevăratei credinței pe care cel care botează și cel ce se botează o au în Sfânta Treime: „credința și Botezul sunt două condiții ale mântuirii și sunt legate, de nedespărțit, una de alta. Pe de o parte credința se desăvârșește prin botez, iar pe de altă parte, botezul se întemeiază pe credință; ambele sunt depline (prin invocarea) acelorași nume. Deoa-rece, după cum credem în Tatăl și în Fiul și în Sfântul Duh la fel ne și botezăm în numele Tatălui și al Fiului și a Sfântului Duh”⁸⁷. De aceea botezul ereticilor este un pseudo-botez, pentru că îi lipsește deplinătatea, fiindcă este falsă credința care ține de el; săvârșind botezul după cum cred, în numele unei treimi inexistente, ereticii nu pot primi harul adevăratei Sfinte

Treimi, de aceea când se întorc la Biserică trebuie botezați cu adevărat. Însă aceasta este valabil și pentru celelalte taine făcute de eretici. Hirotonile ereticilor, pentru că sunt făcute de „mâini necurate”⁸⁸, sunt nevalide, pseudo-arhieriei eretici săvârșind hirotonia după cum cred, săvârșesc o falsă hirotonie.

În privința botezului schismaticilor catari, căroră Sinodul I Ecumenic le-a recunoscut botezul, Sfântul Vasile recomandă ca în fiecare Biserică să se respecte obiceiul locului; cei care urmează Sfinților Ciprian și Firmilian să-i primească pe catari prin botezare, iar cei care nu urmează acestora să-i primească prin recunoaș-terea botezului⁸⁹. Ceea ce înseamnă că botezul schismaticilor poate fi respins, dar poate fi și acceptat prin iconomie (οἰκονομία)⁹⁰.

Sfântul Vasile spune că încă din vechime era respins botezul ereticilor, iar cel al schismaticilor era recunoscut: „Părinții cei vechi au hotărât să respingă cu totul botezul ereticilor în schimb să recunoască pe al schismaticilor, aceștia fiind oameni care se mai află încă în Biserică”⁹¹.

Sfântul Vasile arată care este diferența dintre eretici și schismatici: „între «erezii» au numit grupările celor care s-au lepădat și s-au înstrăinat cu totul de credință; «schisme» erau formațiile celor care s-au îndepărtat pentru anumite motive de ordin administrativ, bisericesc sau din pricina unor probleme care s-ar fi putut rezolva dacă ar fi existat o înțelegere reciprocă, iar «adunări ilegale» sunt partidele formate de preoți sau de episcopi nesupuși, precum și de

mireni nedisciplinați. De pildă, dacă un cleric oarecare a fost judecat pentru o abatere și înlăturat din slujbă pentru că nu se mai supunea canoanelor, ci cerea pentru el întâietatea și funcția respectivă, iar împreună cu el au plecat și alții, părăsind Biserica cea universală: aici avem o adunare ilegală. Schisma, în schimb, este o neînțelegere cu cei din Biserică pe tema pocăinței.

Între eretici amintim pe manihei, pe valentinieni, pe marcioniți, precum și pepuzienii înșiși; la aceștia neînțelegerea se leagă direct de credința în Dumnezeu⁹². Din aceasta reiese că și arienilor, pnev-matomahilor, apolinariștilor, și oricăror eretici, la care „neînțelegerea se leagă direct de credința în Dumnezeu”, trebuie să li se „respingă cu totul botezul”⁹³, prin urmare, și celelalte taine.

Sfântul Vasile are o poziție critică față de atitudinea Sfântului Dionisie al Alexandriei (+265), în privința botezului ereticilor pepuzieni: „Botezul pepuzienilor mi se pare că n-are nici o valabilitate și m-am mirat cum de l-a trecut cu vederea Dionisie (cel Mare, n. tr.) care era un mare cunoscător al canoanelor.... Pepuzienii sunt evident eretici, pentru că au hulit împotriva Duhului Sfânt, atribuind în chip nelegiuit și nerușinat lui Montan și Priscilei numirea de Paraclet. Ei sunt așadar vrednici de osândă pentru că hulesc pe Duhul Sfânt, comparându-L cu oamenii, astfel fiind vrednici, de osândă veșnică, pentru că «hula împotriva Duhului Sfânt nu se iartă». Ce rost ar avea să admitem valid Botezul celor care botează în numele Tatălui, al Fiului, precum și al lui Montan și al Priscilei?

Pur și simplu n-au fost botezați cei care au fost botezați în astfel de nume, despre care Tradiția nu ne-a învățat. De aceea chiar dacă acest lucru a scăpat din vedere marelui Dionisie, noi trebuie să ne silim să nu le urmăm greșeala, căci absurditatea unei astfel de practici este vădită de la sine, însă și lămurită pentru toți cei care știu să judece cât a trece cu vederea de puțin”⁹⁴. Pepuzienii fiind eretici, trebuie tratați ca și eretici, de aceea este nevoie să li se „respingă cu totul botezul”⁹⁵. Dacă o astfel de practică, de a fi „trecut cu vederea” botezul făcut de unii eretici, „este vădită”⁹⁶ a fi absurdă, chiar dacă este admisă de „un mare cunoscător al canoanelor”, cu atât mai mult greșesc aceia care susțin validitatea unui astfel de botez dând chiar reguli în acest sens, de aceea cu atât mai mult acestora „noi trebuie să ne silim să nu le urmăm greșeala”⁹⁷. Această critică a Sfântului Vasile nu se rezumă doar la acest caz, ci îi vizează, îndeosebi, pe toți aceia care acceptă botezul făcut de cei care neagă dumnezeirea Sfântului Duh: „Cei care separă pe Duhul de Tatăl și Fiul și îl numără printre făpturi fac nedesăvârșit botezul”⁹⁸; „trebuie să rămână totdeauna intactă tradiția care s-a dat odată cu harul de viață făcător. Cel care a răscumpărat din stricăciune viața noastră ne-a dat puterea renașterii, (putere) cuprinsă în mister [Taină], care aduce sufletelor mântuirea. Astfel, faptul de a îndepărta ceva sau de a adăuga ceva echivalează cu pierderea vieții veșnice. Prin urmare, dacă la botez separarea Duhului de Tatăl și de Fiul este periculoasă

pentru cel ce execută botezul și vătămătoare pentru cel care-l primește”⁹⁹.

Nu doar montaniștii (pepuzienii), ci și arienii și macedonienii Îl puneau pe Sfântul Duh la nivelul celor create. Montaniștii Îl comparau pe Sfântul Duh cu oamenii, eunomienii (arieni extremiști) Îl considerau o creatură a Fiului, care la rândul Său este creat de Tatăl¹⁰⁰, iar pnevmatomahul Macedonie credea despre Sfântul Duh că este creat: „slujitor și servitor și câte se poate spune despre îngeri”¹⁰¹. De aceea, așa cum nu poate fi acceptat botezul montaniștilor și cel al eunomienilor¹⁰², pentru că Îl pun pe Sfântul Duh între cele create, la fel nu poate fi acceptat nici cel al macedonienilor.

Botezul în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh trebuie să țină de Dreapta Credință, altfel este un pseudo-botez. În zadar sunt rostite cele trei nume la botez dacă dogma este falsă; Așa cum arată Sfântul Vasile, necredința celor care neagă dumnezeirea Sfântului Duh „se împotrivesc pe față tradiției botezului mântuirii, precum se spune: *«Mergând botezați toate neamurile, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh»* (Mt. 28, 19). Căci Botezul este o pecete a credinței, iar credința înseamnă a fi în deplină armonie cu dumnezeirea. Astfel, trebuie să credem mai întâi și apoi să ne însemnăm cu pecetea botezului. Iar botezul nostru este făcut, potrivit înseși tradiției Domnului, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, niciun slujitor și nicio creatură nefiind așezați pe aceeași treaptă cu Tatăl și cu Fiul”¹⁰³. Prin

urmare, nu doar botezul pepuzienilor și al eunomi-enilor trebuie respins, ci și cel al macedonienilor, pentru că Îl consideră pe Sfântul Duh creatură și sluji-tor. Aceasta este valabil și pentru cei care au credința rătăcită despre Fiul.

Sfântul Vasile a aratat că rătăcirea în credință față de o persoană din Sfânta Treime înseamnă tăgăduirea și a celorlalte două persoane a Sfintei Treimi, o asemenea credință este într-un dumnezeu fals: „lipsa de respect față de una din persoanele Treimii, în care trebuie să credem este o negare a întregii Dumnezeiri”¹⁰⁴; într-un mod asemănător s-a exprimat Sfântul Atanasie cel Mare în legătură cu arienii și pnevmatomahii; arienii tăgăduindu-L pe Fiul, nu-L au nici pe Tatăl adevărat¹⁰⁵, iar pnevmatomahii tăgăduindu-L pe Sfântul Duh, tăgăduiesc și pe Fiul, iar cei ce tăgădu-iesc pe Fiul nu-L au nici pe Tatăl¹⁰⁶; neavând credința în adevăratul Dumnezeu-Tatăl, ei cred într-un alt dumnezeu-tatăl care însă este inexistent. Sfântul Grigorie de Nazianz, în legătură cu persoanele Sfintei Treimi, spune că: „dacă arunci pe Unul jos, îndrăznesc să spun că nici pe ceilalți Doi nu-i mai pui sus”¹⁰⁷; de aceea botezul ereticilor antitrinitari este fals. Însă nu doar ereziile antitrinitare se împotrivesc dogmei Sfintei Treimi, ci și cele hristologice, fiindcă și cei care urmează unor asemenea rătăciri au credința într-un „alt «dumnezeu»-decât Cel ce este”¹⁰⁸.

Ereziile hristologice, prin lipsa de respect față de Cuvântul întrupat, tăgăduiesc întreaga Sfântă Treime. Așa cum avea să arate Sfântul Chiril al Alexandriei,

dreptcredincioșii mărturisesc pe adevăratul Hristos: „Acesta este Hristos și nu altul”¹⁰⁹; pe când cei care urmează unei erezii hristologice nu cred în adevăratul Hristos, adevăratul Fiu întrupat, ci într-un alt hristos, alt fiu. Potrivit Sfântului Maxim Mărturisorul: „[cel] care nu mărturisește (pe Hristos) că este ceea ce este (adică așa cum este)... falsifică cu totul taina Lui”¹¹⁰; iar prin necredința față de adevăratul Fiu al lui Dumnezeu este falsifică credința în întreaga Sfântă Treime, deoarece „lipsa de respect față de una din persoanele Treimii, în care trebuie să credem este o tăgăduire a întregii Dumnezeiri”¹¹¹; astfel credința într-un hristos fals va fi și într-o treime falsă, inexistentă, iar botezul în numele unei treimi inexistente este un botez fals.

Dacă Sfântul Ciprian al Cartaginei nu îi accepta în cler pe clericii schismatici care vin la Ortodoxie, Sfântul Vasile, urmând Sinodului I Ecumenic, care a hotărât primirea prin punerea mâinilor a celor hirotoniți de schismatici, susține că pot face parte din clerul ortodox clericii schismatici care vin la Ortodoxie¹¹².

Botezul eretic nefiind valid, nu sunt valide nici celelalte taine ale ereticilor, de aceea Sfântul Vasile, respingând botezul eretic¹¹³, respinge și hirotoniile făcute de aceștia: **„Nu recunosc pe un astfel de episcop al lor și n-aș putea număra în rândul preoților lui Hristos pe cel care a fost pus pe prima treaptă de niște *mâini necurate* (βεβήλων), spre surparea credinței.** Așa judec eu lucrurile. Dacă aveți vreo părtașie cu mine, cugetați ca

mine; dar dacă nu primiți sfat decât de la voi înșivă, atunci fiecare e stăpân pe propriul lui cuget, iar eu sunt străin de acest sânge”¹¹⁴. Ereticii, având credința rățăcită, sunt necurați, au „mâini necurate”, de aceea necurate sunt și cele făcute de ei, ceea ce înseamnă că cei hirotoniți de eretici nu pot săvârși cu adevărat nici o Sfântă Taină, ei nu sfințesc ci mai degrabă întinează/spurcă. Astfel, Sfântul Vasile este în acord cu Tradiția lăsată de Sfinții Apostoli, dar și cu învățătura Sfinților Părinți de dinaintea lui care nu au acceptat tainele ereticilor: clericul eretic nu este cu adevărat cleric, ci cleric mincinos¹¹⁵, având o „hirotonie profană”¹¹⁶ și mincinoasă; nu este de partea lui Hristos, ci de partea lui Veliar¹¹⁷, iar fiind de partea domnului apostatilor slujește acestuia și demonilor necurați; un asemenea cleric, fiind „necurat și la care Duh Sfânt nu este”¹¹⁸, având „mâini necurate”, toate cele pe care le săvârșește sunt întinate, „*de toate cele ce se va atinge necuratul, necurate vor fi*” (Num. 19,22), fiind respinse de către cei din Biserică¹¹⁹.

Sfântul Grigorie de Nazianz (329-390) nu acceptă botezul ereticilor: „Iar de șchiopătezi încă, și nu primești deplinirea dumnezeirii Fiului și a Duhului, caută pe altul să te boteze, sau mai bine zice, să te înece în apa botezului, fiindcă eu nu am voie a despărți dumnezeirea Fiului, și a Duhului, de dumnezeirea Tatălui, și a te face mort, în vreme ce se cuvine a doua oară a te naște prin Botez. Încât nici darul Botezului să-l aibă, nici pe nădejdea care se naște prin Botez, pierzând în puținele slăviri ale celui de o ființă

și de asemenea ființă mântuirea ta. De vreme ce pe oricare din cele trei ipostasuri o ai pogori din vrednicia dumnezeirii pe toată Sfânta Treime o pogori din aceas-ta, și pe sineți te lipsești de deplinirea [deplinătatea] cea prin Botez”¹²⁰.

În *Cuvântarea XXXIV* (anul 380), în care combate erezia pnevmatomahă, spune: „Îndrăznesc să rostesc ceva, o, Treime, și iertată să îmi fie nebunia, căci primejdie este pentru sufletul meu! Eu însumi sunt chip al lui Dumnezeu, al Slavei, deși așezat jos pe pământ. Eu nu pot să cred că sunt mântuit de unul care e de o cinste cu mine. Dacă Sfântul Duh nu este Dumnezeu, să Se îndumnezeiască întâi, apoi să mă îndumnezeiască pe mine, cel de o cinste cu El. Dar acum ce înșelare este aceasta din partea harului, sau mai degrabă din partea dățătorilor harului, să crezi în Dumnezeu și să te faci ateu, altfel făgăduind și altfel învățând? Vai acestor cuvinte ce răpesc și înșală, care prin unele întrebări și mărturisiri duc spre altele! Vai acestei străluciri dacă după baie [Botez] eu sunt înnegrit (μεμελάνωμαι), dacă trebuie să îi văd mai strălucitori decât mine pe cei ce nu sunt curați (οὔπω κεκαθαμένους), dacă mă primejduiesc prin erezia Botezătorului meu, dacă eu caut pe Duhul cel puternic și nu Îl găsesc! Dați-mi o a doua baie [un al doilea botez] și de prima voi gândi cele rele”¹²¹. Astfel, potrivit Sfântul Grigorie, dacă printr-o credință „te faci ateu”, atunci botezul primit, urmând credinței „atee”, nu este adevăratul Botez, de care „voi gândi cele rele”, fiind nevoie de un alt Botez, „o a doua baie”. Învățătura de

credință urmată de Sfântul Grigorie este cea ortodoxă, învățătura pnevmatomahilor este cea atee, prin care sunt necurați (οὕτω κεκαθαμένους), din care cauză este necurat și botezul lor, care mai mult îi înnegrește/întinează pe cei botezați de ei; prin urmare, ereticii pnevmatomahii, ca toți ereticii, au nevoie de „o a doua baie”, de adevăratul Botez, dacă se leapădă de dogmele false și vin la adevărata credință. Botezul celor care neagă dumnezeirea Sfântului Duh, este respins și de Sfântul Atanasie cel Mare: „precum credința în Treime, predată nouă, este una, și ea ne leagă de Dumnezeu, cel ce sustrage ceva din Treime și se botează numai în numele Tatălui, sau numai în numele Fiului, sau în Tatăl și Fiul fără Duhul, nu ia nimic, ci rămâne gol și nedesăvârșit atât el însuși cât și cel ce pare să dea.... Iar dacă, după născocirea voastră, a tropicilor, nu e așa, ci visați să spuneți că Duhul Sfânt este creatură, credința voastră nu mai este una, nici botezul nu mai este unul, ci două, unul în Tatăl și Fiul, altul într-un înger care e făptură. Și deci nu mai aveți nimic sigur și adevărat”¹²². Așa cum s-a arătat, botezul pnevmatomahilor este considerat nevalid și de Sfântul Vasile cel Mare¹²³.

Pentru **Sfântul Grigorie de Nyssa** (330/335-394), Botezul valid este cel care este însoțit de credința adevărată¹²⁴. Sfântul Grigorie spune despre eunomieni, că botează în „demiurg și creator”¹²⁵, neacceptându-le botezul, îndeosebi datorită credinței lor rătăcite.

Sfântul Chiril al Ierusalimului (313-386) respinge botezul tuturor ereticilor: „ereticii trebuie botezați din nou deoarece botezul (lor) de mai n-ainte n-a fost botez”¹²⁶.

În acord cu Tradiția Apostolică, majoritatea Sfinților Părinți refuză să recunoască ca valide tainele făcute de eretici. Ereticii nu se deosebesc fundamental în credință de păgâni, de aceea Sfinții Părinți, considerând ereziile noi forme de credințe în dumnezei mincinoși, o întoarcere la păgânism, nu-i numără pe eretici între cei care cred în Hristos. Așa cum arată Sfântul Atanasie cel Mare, cei care se abat de la învățătura de credință ortodoxă a Bisericii nu mai sunt creștini: „predania cea de la început și învățătura și credința Bisericii universale, pe care a dat-o Domnul, au propovăduit-o apostolii și au păzit-o Părinții. Pe ea s-a întemeiat Biserica și cel ce cade din ea nu mai este și nu se mai numește creștin”¹²⁷; În acest sens arată că arienii nu sunt altceva decât păgâni care „ocolesc numele de elini (păgâni), pentru rătăcirea fără de minte a acelorora, dar își însușesc pe ascuns o cugetare asemenea lor”¹²⁸. În afara creștinătății se găsesc și cei care se abat de la adevărul dogmei hristologice: „cum oare mai sunt creștini cei ce inventează un alt «dumnezeu»-decât Cel ce este?”¹²⁹.

Ateismul ereticilor, care înseamnă lipsa de credință în Dumnezeu adevărat, face ca tainele săvârșite de ei să fie nevalide; nevalide sunt atât a celor care se abat de la Ortodoxie în privința dogmei Sfintei Treimi, cât și a celor care urmează unei erezii hristologice, fiindcă și aceștia din urmă, prin credința lor rătăcită, sunt ateii¹³⁰, necreștini¹³¹;

Prin urmare, tainele săvârșite de eretici sunt săvârșite ca de niște necredincioși: „cel ce a crezut minciuna nu a putut primi adevărul, ci, mai degrabă, el a primit, potrivit credinței sale, lucruri nelegiuite și profane”¹³²; de aceea majoritatea Sfinților Părinți, îndeosebi marii Părinți ai Bisericii, îi primeau pe cei botezați de eretici la fel ca pe cei care vin de la păgâni.

DE LA SINODUL II ECUMENIC LA SINODUL II TRULAN

La anul 381 s-a ținut în Constantinopol Sinodul II Ecumenic, Sinod cărui în vechile colecții canonice îi sunt atribuite 4 canoane¹³³.

În Epistola Sinodului din Constantinopol (382), trimisă episcopilor din Apus pentru a le face acestora cunoscute hotărârile Sinodului II Ecumenic, după ce se face referire la hotărârile dogmatice se amintește și de hotărârile canonice privitoare la conducerea bisericească, fără nici o referire la modul de primire a ereticilor sau schismaticilor¹³⁴.

Legat de hotărârile canonice ale Sinodului II Ecumenic, Teodoret al Cirului spune că Părinții „au formulat canoane despre buna conducere bisericească”¹³⁵.

Sfântul Ioan Scolasticul, patriarh al Constantinopolului între anii 565-577, spune însă că Sinodul II Ecumenic are șase canoane: „Părinții care s-au adunat în Constantinopol au dat șase canoane”¹³⁶. În parafraza arabică a lui Iosif egipteanul, cele șase canoane sunt contrase în patru

canoane¹³⁷. Tot șase canoane îi atribuite Sinodului II Ecumenic Sfântul Simeon Metafrastul (Sec. X)¹³⁸.

Actele Sinodului II Ecumenic s-au pierdut, păstrându-se doar lista cu semnăturile episcopilor participanți care au aprobat hotărârile Sinodului¹³⁹. După cum hotărârile dogmatice ale Sinodului II Ecumenic nu se cunosc din actele originale, la fel și hotărârile canonice se cunosc din scrieri ulterioare, care sunt vechile colecții canonice, colecții din care reiese că Sinodul II Ecumenic nu a dat nici un canon în privința tainelor săvârșite de eretici sau schismatici.

Sfântul Anastasie I, episcop al Bisericii Romei între anii 399-401, i-a combătut pe schismaticii donatiști¹⁴⁰ și nu a recunoscut hirotoniile săvârșite de aceștia: „Adaugă canonul (57 Cart.), are a ni se arăta după aceasta de papa Anastasie, și de Venerie al Mediolanului. Iar noi acum ne îndestulăm numai să ne arate acesteși, de le place a se hirotonisi cei ce din donatiști se întorc”¹⁴¹; „Că aceștia au fost care au făcut sinod în Italia și au oprit a se primi hirotoniile donatiștilor”¹⁴².

Sinodul local din Cartagina, din anul 419, a acceptat botezul făcut de schismaticii donatiști și i-a primit în clerul ortodox pe clericii acestora când vin la Biserică. Prin canonele 47 și 57 sunt acceptați în clerul ortodox aceia care în copilărie au fost botezați de către donatiști¹⁴³, iar în canonul 68 se arată că pot face parte din clerul ortodox clericii donatiști, corespunzător cu treapta în care au fost pe când erau de partea schismei, aceasta însă doar cu

aprobarea episcopului care „cârmuiește în acel loc biserică”¹⁴⁴. Așa cum s-a arătat mai sus, cu totul alta este învățătura Sfântului Ciprian al Cartaginei, care nu accepta botezul făcut de schismatici și nu recunoștea hirotoniile săvârșite de aceștia, mai mult, nu-i primea în clerul ortodox pe clericii care veneau de la schismatici. Sfântul Ciprian nu-i accepta în cler, când se întorc la Ortodoxie, nici chiar pe cei care, mai înainte fiind dreptcredincioși, aveau hirotonia de la arhierii ortodocși¹⁴⁵. Acest Sinod a lăsat fiecărui episcop, care „cârmuiește în acel loc biserică”, libertatea de a urma s-au nu regula Sfântului Ciprian, de a accepta s-au nu în clerul ortodox pe clericii care vin de la schismatici; aceasta nefiind exclus și în privința botezului săvârșit de donatiști, care poate fi acceptat de unii episcopi, iar de alții, care urmează învățăturii Sfântului Ciprian, să fie respins. Așa s-a procedat în privința schismaticilor catari, după Sinodul I Ecumenic, unele Biserici locale le-a recunoscut botezul, altele nu, fapt confirmat de Sfântul Vasile cel Mare care recomanda ca acele Biserici ce urmează Sfinților Ciprian și Firmilian să-i boteze pe catari care vin la Ortodoxie, iar Bisericile care nu urmează acestora să-i primească pe catari prin recunoașterea botezului.

Sfântul Chiril al Alexandriei (370-444) spune despre cei dreptcredincioși că apropiindu-se de Dumnezeu „într-o unitate de suflet și o unică hotărâre (γνώμη), [Dumnezeu] îi primește cu bucurie, și îi introduce în casa Sa, adică în Biserică. Apoi spălându-i cu apă spre curățire, adică baia

nașterii din nou [Sfântul Botez], îi hrănește cu pâine și cu vin [Sfânta Euharistie]¹⁴⁶; Dreptcredincioșii „își sălășluiesc ca într-o casă viețuirea”¹⁴⁷, „casă” fiind Biserica, iar „această locuire nu e trupească, ci constă în stator-nicirea cugetării (γνώμη) [în Dreapta Credință] și a vieții virtuozitate”¹⁴⁸. Având „cuget frățesc”¹⁴⁹, în „una și aceeași rațiune a credinței (πίστεως λόγος)”¹⁵⁰, dreptcredincioșii au și „frăție prin har”¹⁵¹, pentru că „s-au încununat cu unul și același har”¹⁵².

Cei rătăciți în credință nu au parte de unirea/frăția duhovnicească cu cei din Biserică, iar cei care devin de același cuget cu ei se întinează: „cei supuși patimilor sufletești sunt necurați și vinovați de păcate care întinează. Iar împreună cu ei se întinează și cei ce se ating sau se lipesc de ei, se înțelege prin legătura (σχέσιν) aceleiași voințe (ταυτοβουλίας) sau aceleiași lucrări (ταυτοεργίας)... căci nu numai cei ce s-au îmbolnăvit de patimile preaurâte sunt în mare primejdie să sufere de ele, ci și cei ce se fac de același cuget (σύμφρονές) și voință (ὁμογνώμονες) se spurcă nu mai puțin decât aceia, o arată legea îndată, adăugând: *«Tot cel se va atinge de orice reptilă necurată, care îl spurcă pe el sau de un om care îl spurcă prin orice necurăție a lui...»*... Aceștia sunt, înainte de alții, cei ce strâmbă cele drepte și strecoară în cei mai simpli cuvântul pricinuitor de pieire, abătându-i spre cugetări rele și la o învățatură strâmbă despre Dumnezeu”¹⁵³; împlinindu-se astfel, cu cei înșelați de către cei rătăciți, cuvintele psalmistului: *„Iar tu, omule, asemenea mie, căpetenia mea*

și cunoscutul meu, Care împreună cu mine te-ai îndulcit de mâncări, în casa lui Dumnezeu am umblat în același gând! Să vină moartea peste ei și să se coboare în iad de vii” (Ps. 54, 14-16).

Pliroma Bisericii lui Hristos, răspândită în lume, o constituie doar cei uniți prin unica și aceeași credință în adevăratul Dumnezeu, nedezbinați de învățături sau păreri contrare adevărului de credință: „întregimea (πλήρωμα) Bisericilor [locale] din lume, care nu sunt împărțite prin cugetări diferite sau prin păreri contrare, ci sunt unite în duh și strânse într-una după unitatea cea în Hristos, prin credință. Căci pretutindeni și în toate [Bisericile] e un Domn, o credință un botez (Efes. 4, 5)”¹⁵⁴; „pretutindeni”, dar nu în pseudo-bisericile susținătorilor unor „cugetări diferite sau... păreri contrare”, ce țin de alte credințe, prin care sunt străini de unicul și adevăratul Dumnezeu, străini de unica Biserică și de unicul Botez din aceasta.

Referindu-se la botezul ereticilor arieni și pnevmatomahi, Sfântul Chiril susține, la fel ca Sfinții Părinți de dinaintea sa, că adevăratul Botez nu poate fi făcut în numele unei creaturi: „Așa au predat înșiși văzătorii și cei ce s-au făcut de la început slujitorii Cuvântului. Așa ne-au învățat pe noi Părinții și e propriu celor înțelepți să cunoască ceea ce s-a scris : «*Nu muta hotarele veșnice, pe care le-au pus părinții tăi*» (Prov. 22, 28). Deci: «*un Domn, o credință, un botez*», după Scripturi (Efes. 4, 5). Căci ne-am botezat în dumnezeirea și domnia cea una a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, nu ca

închinându-ne unui număr de mulți zei, nici unei creaturi, care ar fi realizat în noi zicala : «*Câinele s-a întors la vărsătura sa și porcul ce se scaldă, se tăvăleşte în mocirlă*» (II Petru 2, 22)¹⁵⁵; „Fiul este Dumnezeu cu adevărat. Căci rămâne astfel necontestat și nedisprețuit și crezut ca Cel ce ne-a înnoit prin Sfântul Botez.... Cum va mai fi deci făcut (creat)? Sau taina [Botezului] ce se petrece cu noi este o înșelăciune ce susține o nouă speranță deșartă ? Și slava ce ne-o aduce constă din nuanțe în cuvinte ? Ea n-ar fi decât o amăgire și o părere, dacă nu este ceea ce am crezut că este. Cum am fi și de unde părtași ai firii dumnezeiești, sau ce pecete a lui Dumnezeu s-ar mai întipări în noi, chiar dacă am fost modelați după Fiul, dacă nu este Dumnezeu, ca unul ce este creat ?”¹⁵⁶. Ereticii pnevmatomahi botezând după cum cred, nu primesc harul dumnezeiesc la botez, de aceea nu se pot numi temple ale lui Dumnezeu: „Cum vă veți numi temple ale lui Dumnezeu, primind harul Sfântului Duh la Botez, dacă Sfântul Duh nu este Dumnezeu? Că cei credincioși se numesc temple ale lui Dumnezeu, ne învață însuși Apostolul, spunând: «*Sau nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt care este în voi, pe care-L aveți de la Dumnezeu și că voi nu sunteți ai voștri? Căci ați fost cumpărați cu preț! Slăviți, dar, pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru, care sunt ale lui Dumnezeu*» (ICor. 6, 19-20)¹⁵⁷. Celor care urmează ereziei hristologice diopro-sopiste, Sfântul Chiril le spune: „nu ne-am botezat într-un simplu om, ci în Dumnezeu făcut om”¹⁵⁸; dacă sunt

două persoane „cum mai este un singur Domn? Și cum este o singură credință? Sau cum mai este un singur Botez? Dacă sunt doi fii, sunt neapărat doi domni, și prin urmare vor fi două credințe, și desigur nu un singur Botez”¹⁵⁹. De aceea tainele ereticilor, începând cu botezul, sunt lipsite de harul lui Dumnezeu: „nu dă Tatăl celor necurați (ἀκαθάρτοις) să cunoască pe Hristos, nici nu comunică harul celor ce cugetă să se abată spre neascultări absurde. Căci nu trebuie să se verse cinstitul mir în mocirlă (βορβόρω)”¹⁶⁰. Mocirla duhovnicească (II Petru 2, 22)¹⁶¹, în care zac cei „necurați (ἀκαθάρτοις)”¹⁶², constă în primul rând în susținerea dogmelor false, pentru că întinarea (μολυσ-μός) sufletului și a minții este cauzată „înainte de toate de abaterea de la corectitudinea dogmatică spre cele rele și de alterarea credinței sănătoase”¹⁶³; „lepădarea credinței neștirbite și pierderea cunoștinței depline este moarte sufletului. Căci împărtășirea de învățături necredincioase și de cuvinte propovăduite de un om [eretic] care s-a făcut mâncare diavolului și hrană turmei dracilor, e întinăciune (μολυσμὸν)”¹⁶⁴; De aceea, „rodind în rătăcire [erezie] lucrurile rătăcirii... **e cu desăvârșire lipsit de sfințenie (ἀνίερων) tot ce-a devenit necurat (μυσαρὸν) și spurcat (μεμολυσ-μένον)**”¹⁶⁵. Ereticii au o „învățătură spurcată și rău mirositoare, pregătită de Belzebul însăși, fiara sălbatică ce rupe sufletul care se supune și-i slujește spre aceasta. «Căci nimeni nu zice: anatema lui Iisus, decât în Belzebul» (I Cor. 12, 3)”¹⁶⁶; pentru că dogmele necurate, susținute de eretici, sunt ca o „anatema” la adresa

adevăratului Hristos: „Războiul [pornit de eretici] nu este îndreptat împotriva unui om obișnuit ca noi, ci este împotriva Mântuitorului nostru Hristos. Pentru că scris este: «*nimeni nu spune anatema lui Iisus, decât numai în Belzebul*» (I Cor. 12, 3)”¹⁶⁷; „sco-pul nostru [a celor ortodocși] este să spunem că Iisus este Domn, și vom spune neapărat cu luminarea Sfântului Duh, fiindcă așa arată Sfântul Apostol Pavel: «*Nimeni nu poate să spun că Iisus este Domn, decât numai luminat de Sfântul Duh*»(I Cor. 12, 3). Întrucât unii conduși de Belzebul nu se rușinează să-I zică lui Iisus anatema, interpretând după bunul plac Sfintele Scripturi, se împotrivesc cuvintelor Sfântului Duh.... [prin] rătăcirea dogmelor lui Arie și a lui Eunomie”¹⁶⁸; „ce cuvânt ai proferat din inima ta [Nestorie] și nu din gura Domnului, după cum este scris, «*nimeni nu spune anatema lui Iisus, decât numai în Belzebul*»(I Cor. 12, 3)”¹⁶⁹. Așa cum arată și Sfântul Maxim Mărturisitorul: „Cel ce a putut dobândi dragostea desăvârșită și și-a întocmit toată viața potrivit cu aceasta, acela zice «*Doamne Iisuse...* » în Duhul Sfânt. Iar cel dimpotrivă cele dimpotrivă le face”¹⁷⁰.

Liturghia se săvârșește numai în Biserică, de aceea ereticii, pentru că nu sunt în Biserică, nu au parte de adevărata Euharistie: „Căci singurul loc convenit ei este și cu adevărat potrivit este sfânta cetate, adică Biserica în care este și preotul legiuit. Și prin mâini sfințite se săvârșesc cele sfinte și se aduce tămâie lui Dumnezeu Celui ce ține toate și jertfă curată (θυσία καθαρά), după

cuvântul Proorocului (Mal. 1, 11). Așa-dar ereticii care strâmbă cele drepte disprețuiesc legea cu privire la aceasta, căci jertfesc mielul nu în sfânta cetate [Biserică], nici prin mâinile [sfințite a] celor aleși de Duhul pentru sfânta slujbă ci, cum scrie dumnezeiescul Pavel, răpindu-și loru-și cinstea și [prin mâini nesfințite/întinate] jertfind [cele necurate] în tot locul [în afara Bisericii]”¹⁷¹.

Sinoadele Ecumenice III (431) și IV (451) nu au dat vreo hotărâre în privința primirii ereticilor sau a schismaticilor care vin la Ortodoxie.

Într-o *Scrisoare a Bisericii din Constantinopol către episcopul Martiriu al Antiohiei* (459-470), se arată cum ar trebui primiți cei care vin la Ortodoxie: „arienii și macedonienii, și novațienii care-și spun lor curați, sau mai curați (Καθαρωτέρους), pe patrusprezeceni, adică tetradiți, și pe apolinariști, sunt primiți după ce vor da libele și vor da anatemei tot eresul care nu cugetă cum cugetă Sfânta noastră Biserică Sobornicească... apoi îi pecetluim, ungem mai întâi cu Sfântul Mir pe frunte, pe nari, pe urechi, pe piept și pe toate simțurile, și-i pecetluim spunând: Pecetea darului Sfântului Duh. Apoi dintre aceștia, ca pe niște mireni râvnitori, se hirotonesce cei care mai înainte erau fie preoți, fie diaconi, fie ipodiaconi, fie psalto-citeți. Însă pe eunomiieni, care se botează cu o singură afundare și pe montaniști, care se mai numesc frigi, și pe sabelieni, care învață că Fiul e identic cu Tatăl, care fac și alte lucruri inacceptabile, și pe toate celelalte erezii, fiindcă sunt multe, îndeosebi cele care vin din țara galatenilor, pe toți dintre

aceștia care voiesc să vină la adevăr îi primim ca pe păgâni, și în prima zi îi facem creștini, în cea de-a doua îi catehizăm, în a treia zi îi exorcizăm suflând asupra lor de trei ori în față și în urechi și așa îi catehizăm, făcându-i să petreacă mai mult timp în Biserică ascultând Scripturile și apoi îi botezăm”¹⁷².

Cele conținute în această *Scrisoare* se opun Sinodului I Ecumenic care face deosebire între eretici și schismatici, a modului de primire a acestora, dar și canonului 1 al Sfântului Vasile cel Mare, în care se arată că ereticii „s-au lepădat și s-au înstrăinat cu totul de credință”¹⁷³, pe când schismaticii sunt „oameni care se mai află încă în Biserică”¹⁷⁴. Autorul acestei *Scrisori* nedeosebind, la propriu, schisma de erezie, susține că unii ereticii, dintre cei care au botezul corect după formă, trebuie acceptați recunoscându-li-se botezul primit în erezie. Prin acceptarea pseudo-botezului pnevmatomah și a celui arian, autorul *Scrisorii* îi ignoră pe marii Părinți ai Bisericii: Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nazianz și Sfântul Chiril al Alexandriei, care s-au referit în mod explicit la botezul făcut de acești eretici, considerându-l un botez fals; Acești eretici, ca toți ereticii, „s-au lepădat și s-au înstrăinat cu totul de credință”¹⁷⁵, nefiind creștini, ci necredincioși asemenea păgânilor¹⁷⁶, de aceea trebuie să li se „respingă cu totul botezul”¹⁷⁷, cei botezați de ei fiind primiți precum cei care vin de la păgânism.

Clericilor din grupările celor acceptați prin mirungere, autorul *Scrisorii* le consideră nevalide hirotoniile primite în acele grupări; este de înțeles că ipodiaconii și psalto-citeții nu sunt hirotoniți ci hirotesiți, când vin la Ortodoxie. Cel mai probabil autorul *Scrisorii* s-a inspirat din canonul 8 al Sinodului I Ecumenic, înțelegând că acel *χειροθετουμένου* înseamnă hirotonire, nerecunoscând astfel hirotoniile catarilor, prin urmare, neacceptând nici pe cele ale ereticilor despre care credea că trebuie primiți la fel ca și catarii.

Ideile din *Scrisoarea* către episcopul Martiriu al Antiohiei, mai puțin pasajul despre hirotonire, au fost preluate de un oarecare prezbiter Timotei (secolul VII) în scrierea *Despre primirea ereticilor*¹⁷⁸; sunt prezente și în *canonul 95 Trulan*¹⁷⁹, a cărui autenticitate este incertă; se mai regăsesc în așa-zisul *canon 7 al Sinodului II Ecumenic*¹⁸⁰, expus în *Nomocanonul lui Pseudo-Fotie*¹⁸¹, din anul 883; de fapt în anul 883 s-a făcut o actualizare/completare a *Nomocanonului*, nu se cunoaște cu precizie anul în care a apărut ediția precedentă de a cărei redactare se crede că s-ar fi ocupat pseudo-patriarhul eretic Serghie (610-638)¹⁸².

Prezbiterul Timotei din Constantinopol, în scrierea *Despre primirea ereticilor*, confundă și el, la propriu, schisma cu erezia. Îi împarte pe cei care vin la Ortodoxie în trei categorii, iar potrivit cu această împărțire a susținut modalitățile de primire a acestora.

Principala noutate adusă de prezbiterul Timotei este cea de-a treia categorie, celor care fac parte din ea nu li se mai face nici mirungerea, cerându-li-se doar să anatematizeze erezia proprie „și orice altă erezie”¹⁸³.

Prima categorie este a celor cărora nu li se recunoaște botezul primit în erezie, potrivit prezbiterului Timotei aceștia sunt: tascodrugii, marcioniștii sau artotiriții, sacoforii, apotactiții, encratiții, idropa-rastații, valentinienii, vasilidienii, nicolaiții, monta-niștii care se mai numesc pepuzieni, maniheii, euno-mienii numiți și anomei, pavlicienii, fotinienii, marce-lienii, sabelienii, simonienii, menardienii, ebioniții, cherintienii, sartorienii, carpocrațienii, adepții lui Mar-cu gnosticul, cei ai lui Apele, ai lui Teodot curelarul, elchesaiții, aderenții lui Nepos, cei ai lui Pelaghie și Celestin, melchisedecienii¹⁸⁴; Este de remarcat ca îi pune în această categorie pe fotinieni, a căror botez la acceptat Sinodul local din Laodiceea (343); îi include și pe apotactiți, encratiți și sacofori, a căror botez a fost recunoscut pentru o vreme de către Sfântul Vasile cel Mare dar care apoi, prin canonul 47, a cerut botezarea acestora când vin la Biserică.

În cea de-a doua categorie, a celor primiți prin mirungere, în scrierea prezbiterului Timotei se află: quartodecimanii, novațienii sau sabatienii, arienii, macedonienii sau pnevmatomahii, apolinarisții¹⁸⁵. Ca și autorul *Scrisorii* către Martiriu, prezbiterul Timotei, recunoscând pseudo-botezul ereticilor arieni și al pnevmatomahilor, îi ignoră pe Sfinții Atanasie cel Mare,

Vasile cel Mare, Grigorie de Nazianz și Chiril al Alexandriei, care au arătat că botezul făcut de acești eretici este fals și trebuie respins.

În a treia categorie prezbiterul Timotei i-a pus pe cei care vin de la nestorienii, eutihieni, dioscorieni și severieni, dar și de la eterodocșii meletieni¹⁸⁶. Prin includerea unor eretici în cea de-a treia categorie, prezbiterul Timotei a ajuns să-i considere pe unii schismatici mai înstrăinați de Biserică decât adepții unor erezii, contrazicându-l pe Sfântul Vasile cel Mare care afirmă despre schismaticii că sunt „oameni care se mai află încă în Biserică”¹⁸⁷, iar despre eretici că „s-au lepădat și s-au înstrăinat cu totul de credință”¹⁸⁸. Astfel, potrivit prezbiterului Timotei, schismaticilor novațieni le este necesară mirungerea pentru a fi primiți în rândul credincioșilor, pe când ereticii nestorienii și monofiziții nu au nevoie de mirungere, ci doar de anatematizarea eresului propriu și a celorlalte erezii, de unde reiese că pentru acesta schisma novațienilor este mai gravă decât ereziile nestorienilor, eutihienilor, dioscorienilor și severienilor, ca și cum acești eretici ar fi mai aproape de adevărul de credință decât schismaticii novațieni.

Prezbiterul Timotei îi trece în cea de-a treia categorie pe adepții tuturor sectelor monofizite ale acefalilor: „Sever și Iacov, nu episcopul ortodox al Batnei, ci celălalt, ereticul, și ceilalți acefali, schisme și secte pe care le are erezia acefalilor, care, înainte de unire, sub pretextul diferenței naturilor care converg în Hristos, Îl separă în

două ipostase și persoane, iar după unire fabulează că ele devin «o singură natură compusă»; astfel încât după ei nu mai există în El natura dumnezeiască și cea omenească, ci potrivit acestora, după unire s-au desființat atât de-o-ființimea [to homousios] lui Hristos cu Dumnezeu Tatăl, cât și de-o-ființimea cu noi”¹⁸⁹. După cum el însuși arată, unele dintre aceste secte ale acefalilor se opuneau pe față dogmei Sfintei Treimi: „Triteiști, care primesc pe gramaticianul Ioan numit și iubitorul de osteneală [philoponos], sau mai bine zis iubitorul de zădărnicie [mataioponos]; aceștia blasfemiază vorbind în Treime despre [trei] ființe și naturi... Alți triteiști, care în toate celelalte sunt de acord cu ceilalți triteiști, dar resping tratatul scris împotriva învierii scris de Ioan Filipon, prin care acela desființează învierea trupurilor”¹⁹⁰. Astfel, după părerea prezbiterului Timotei, acei eretici antitrinitari ar trebuie primiți doar prin anatematizarea ereziei, pe când novațienii, care nu sunt antitrinitari, nici adepții vreunei erezii hristologice, trebui primiți și prin mirungere. Cu alte cuvinte, pentru prezbiterul Timotei, schismaticii novațienii, „care se mai află încă în Biserică”¹⁹¹, sunt mai depărtați de Biserică decât acei eretici antitrinitari.

Sfântul Maxim Mărturisorul (580-662), contemporan cu prezbiterul Timotei, a susținut adevărata Tradiție a Bisericii, nefăcând nici un compromis față de cei rătăciți în credință, combătând nu doar falsele dogme ale ereticilor, ci și pseudo-tainele săvârșite de aceștia. La fel ca Sfântul Atanasie cel Mare¹⁹² și Sfântul Chiril al

Alexandriei¹⁹³, Sfântul Maxim spune că erezia aduce moarte duhovnicească datorită dogmelor false, dogme prin care ereticii, împotrivindu-se Dreptei Credințe, resping harul: „vicleanul care a atras de la început prin amăgire la nimicire și pieire neamul omenesc, a izbutit să vă convingă și pe voi să prețuiți mai mult minciuna decât adevărul, și prin oameni înșelători, care din pricina relei obișnuințe au fost învățați să se dăruiască mai mult morții [sufletești] decât lui Dumnezeu și bunătăților rânduite sfinților, a putut să vă întoarcă, vorbind proorocește (Prov. 26,11), spre vărșătura proprie, ca pe niște câini. Dar vă asigur că de veți voi să rămâneți astfel nevindecate și să continuați să respingeți până la sfârșit harul lui Hristos, vă veți pierde”¹⁹⁴; Într-un mod asemănător se exprimă în privința ereticului monofizit Sever de Antiohia: „Sever, vorbind astfel despre Hristos, a murit împreună cu dogmele sale”¹⁹⁵.

Învățăturile rătăcite ale ereticilor sunt necurate, necurați fiind și cei care le-au gândit: „necuratei (μιαρωτάτης) erezii a lui Nestorie”¹⁹⁶; „Ecthesis mărturisește că necuratul (μιαρὸν) Nestorie nu a îndrăznit să afirme două voințe, ci o voință proprie a Lui, adică o singură voință, dar trece cu vederea că el mărturisește două persoane inventate”¹⁹⁷. Ereticii monotești prin credința lor rătăcită sunt „spurcați și necurați (ἐναγέσι καὶ ἀκαθάρτοις)”¹⁹⁸, având învățături necurate: „rosti-rile necurate (ἀκαθάρτω) ale ereticilor”¹⁹⁹. Dogmele necurate ale ereticilor monotești îi întinează pe cei care le acceptă: „Sergie propunea boala sa [erezia monotelit] tuturor, și a întinat (λυμνηαμένου) cea mai mare

parte a Bisericii”²⁰⁰; „socotiți că e una voința Dumnezeirii lui Hristos și a umanității Lui. Și nu numai socotiți, ci o și propuneți prin noul decret Ecthesis spre vătămarea (λύμη=întinarea) întregului corp al sfintei Biserici”²⁰¹. Fiind „spurcați și necurați”, datorită necredinței în care se află, monoteliții, la fel ca toți ereticii, resping harul, neavând taine valide: „ce fel de liturghie [μυσταγωγίαν] vor mai săvârși sau ce fel de duh se va pogorî asupra [tainelor] celor săvârșite de unii ca aceștia?”²⁰²; „duhul” ce „se va pogorî asupra [tainelor] celor săvârșite de unii ca aceștia” nu poate fi decât numai cel pe care l-au primi și căruia i s-au supus: „Dumnezeu a ales și a ridicat apostoli, proroci și învățători [Sfinți Păriți] spre desăvârșirea sfinților (Efes. 4, 11-12), diavolul însă a ales și a ridicat și el apostoli, proroci și învățători mincinoși [ereziarhi] împotriva dreptei cinstiri a lui Dumnezeu ca să lupte și să combată atât Legea Veche, cât și Evanghelia. Iar apostoli, proroci, învățători mincinoși cred că sunt doar ereticii ale căror cuvinte și gânduri sunt perverse (F.A. 20, 30). Deci, așa cum cel care primește pe adevărații apostoli, proroci și învățători [Sfinții Păriți] primește pe Dumnezeu, tot așa și cel care primește apostoli, proroci și învățători mincinoși primește pe diavolul”²⁰³; aceasta fiind în acord cu ceea ce spune Sfântul Atanasie cel Mare despre cei care resping harul: „când cade cineva din Duhul pentru vreo răutate, harul rămâne neretras de la cei ce voiesc dacă după ce au căzut se pocăiesc [nu persistă în răutate]. Dar nu mai e în Dumnezeu cel ce a căzut (de tot), pentru că s-a depărtat de

la El Duhul cel Sfânt și Mângâietor. În acela va fi cel căruia i s-a supus păcătuiind cum s-a întâmplat cu Saul (I Regi, 16,14). Căci s-a depărtat de la El Duhul lui Dumnezeu și îl ținea duhul cel rău”²⁰⁴.

Sinoadele Ecumenice V (553) și VI (680-681) nu au dat nici un canon, există însă părerea că Sinodul II Trulan, care are doar hotărâri canonice, este o continuare a Sinodului VI Ecumenic.

SINODUL II TRULAN

Considerarea **Sinodului II Trulan** ca al *șaselea Sinod Ecumenic*, ca parte a acestui Sinod, sau al *cinci-șaselea (quinisext)*, este discutabilă.

În documentele **Sinodului VII Ecumenic**, în al IV-lea proces verbal, se arată că după citirea canonului 82 al Sinodului II Trulan egumenul Savva al Studionului a întrebat: „De ce s-a citit acest canon dintr-un sul, și nu dintr-o carte?”²⁰⁵, la care patriarhul Tarasie a răspuns: „Fiindcă aceasta este versiunea originală la care au scris Parinții”²⁰⁶. După ce același canon a fost citit și dintr-o carte, patriarhul Tarasie a spus: „Sunt unele persoane ce suferă de ignoranță, care simțindu-se ofensate de aceste canoane au întrebat: «Sunt acestea cu adevărat canoanele celui de-al șaselea Sinod?» Trebuie știut că cel de-al șaselea mare și Sfânt Sinod Ecumenic s-a întrunit sub Constantin împotriva celor care au susținut o singură voință și o lucrare în Hristos; după ce acești Părinți i-au dat anatemei pe eretici și au arătat limpede credința ortodoxă, s-au întors acasă în al paisprezecelea an [de domnie] al lui Constantin. După patru sau cinci ani de la acel eveniment,

aceiași Părinți, adunați din nou de către Iustinian, fiul lui Constantin, au dat canoanele menționate mai sus. Nimeni să nu se îndoiască în privința acestora, deoarece aceiași Părinți care au scris sub Constantin au fost aceiași care sub Iustinian au semnat în acest sul pe care-l vedeți, după cum reiese din asemănarea exactă a scrisului de mână”²⁰⁷.

În al VI-lea proces verbal, al aceluiași Sinod, se spune următoarele: „al șaselea Sfânt Sinod al Bisericii Sobornicești a pronunțat hotărârea împotriva celor care au susținut o voință în Hristos, Dumnezeu nostru. După ce Împăratul Constantin, din ordinul căruia, sub providența lui Dumnezeu, s-a întrunit Sinodul [VI], a părăsit această viață iar fiul său Iustinian și-a asumat domnia, aceiași Părinți, care au fost adunați în acel loc, s-au întâlnit... după o perioadă de patru sau cinci ani, și au dat până la o sută două canoane”²⁰⁸.

Sfântul Teofan Mărturisorul (752-817), care a participat la Sinodul VII Ecumenic, nu este de acord cu această datare a Sinodului II Trulan: „Trebuie știut că în zadar flecăresc unii spunând că definițiile pe capitol ale celui de-al șaselea Sinod, care sunt socotite de ei renumite, s-au făcut după patru ani. Căci, precum sunt dovediți că mint în toate, se dovedește că nici despre aceasta nu spun nimic adevărat. Astfel, însemnarea cronologică exactă spune că cel de-al șaselea Sfânt Sinod Ecumenic, împotriva monoteliților, s-a făcut în cel de-al doisprezecelea an al domniei lui Constantin, nepotul lui Heraclie, în anul 6172 de la zidirea lumi. După aceea, același Constantin a mai

domnit cinci ani și, după ce acesta s-a săvârșit, a devenit singur stăpânitor Iustinian, fiul acestuia, timp de 10 ani. Fiind alungat Iustinian, a deținut puterea Leontie [timp de] 3 ani, iar după Leontie [a fost împărat] Tiberiu, cel [numit] Apsimaros, [timp de] 7 ani și apoi iarăși Iustinian cel alungat, 6 ani.

După cum se găsește chiar în aceste definiții publicate ele au fost expuse în cel de-al doilea an al ultimei domnii a aceluiași Iustinian, căruia i s-a tăiat nasul, cea de-a treia definiție conținând chiar cu aceste cuvinte următoarele: «Hotărâm ca cei care sunt implicați în două căsătorii și până la data de 15 a lunii trecute, ianuarie, din indictionul trecut, anul 6199, au fost robiți păcatului și au ales să nu își revină din acesta să fie supuși unei caterisiri canonice». Și apoi altele: «Iar cei care, după hirotonire, s-au unit într-o căsătorie nelegiuit - adică preoți, diaconi și ipodiaconi - , care au fost deja oprți pentru scurt timp de la Sfânta Liturghie și au primit epitimie, aceștia vor fi reșezați din nou în treptele lor, fără a mai fi deloc promovați într-o treaptă mai înaltă. Desigur, după ce aceștia vor fi desfăcut căsătoria nepermisă».

Astfel că din această însemnare chronologic, se vede clar că de la cel de-al șaselea Sfânt Sinod Ecumenic până la publicarea definițiilor sunt cu totul 27 de ani”²⁰⁹.

Alții sunt de părere că Sinodul II Trulan s-a ținut la 10 sau 12 ani după cel de-al șaselea Sinod Ecumenic, în nici un caz la 4 sau 5 ani după cum a susținut patriarhul Tarasie.

În legătură cu acel document, prezentat ca „versiunea originală la care au subscriș Părinții”²¹⁰ de la Sinodul II Trulan, s-a afirmat că: „aceiași Părinți care au subscriș sub Constantin au fost aceiași care sub Iustinian au semnat în acest sul pe care-l vedeți, după cum reiese din asemănarea exactă a scrisului de mână”²¹¹. Din cei 174 Părinți care au participat la al șaselea Sinod Ecumenic, doar 43 au fost prezenți la Sinodul II Trulan²¹²; de aceea dacă în acel document, prezentat de patriarhul Tarasie ca „versiunea originală” a Sinodului II Trulan, erau trecute semnăturile aceluiași „Părinți care au subscriș” la Sinodul VI Ecumenic, atunci respectivul document nu este autentic, Sfântul Tarasie neștiind acest lucru.

Despre numărul canoanelor Sinodului II Trulan se crede că s-au dat 102 canoane; însă **Sfântul Simeon Metafrastul**, în *Epitoma* sa, arată că sunt 88²¹³, lipsind și așa-zisul *canon* 95. Canonistul Alexie Aristen a scris comentarii la cele 102 *canoane* ale Sinodului II Trulan, dar în *Synopsa* care-i poartă numele sunt doar 91 de canoane²¹⁴.

În legătură cu *canonul 95 Trulan*, în privința celei de-a treia categorii, acesta nu are o singură variantă, existând o variantă incipientă care a suferit în timp modificări, ajungându-se în cele din urmă la varianta din *Nomocanonul lui Pseudo-Fotie*²¹⁵.

Κανὼν 4E: „Τοὺς προστιθεμένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ μερίδι τῶν σωζομένων ἀπὸ αἰρετικῶν δεχόμεθα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀκολουθίαν τε καὶ συνήθειαν, Ἀρειανούς

μὲν καὶ Μακεδονιανούς, καὶ Ναυατιανούς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς, καὶ Ἀριστεροὺς, καὶ Τεσσαρεσκαίδεκατίτας, ἤγουν Τετραδίτας, καὶ Ἀπολλιναριστὰς δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖν ἡ ἀγία τοῦ θεοῦ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία, σφραγιζομένους ἢτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἀγίῳ μύρῳ τὸ μέτωπον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὰς ρίνας, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὰ ὦτα, καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν· σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἀγίου. περὶ δὲ τῶν Παυλιανιστῶν τῆ καθολικῆ ἐκκλησίᾳ ὄρος ἐκτέθειται, ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. Εὐνο-μιανούς μέντοι τοὺς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτίζο-μένους, καὶ Μοντανιστὰς τοὺς ἐνταῦθα λεγομένους Φρύγας, καὶ Σαβελλιανούς, τοὺς υἱοπατορίαν δοξάζοντες, καὶ ἕτεράτινα χαλεπὰ ποιοῦντας, καὶ πάσας τὰς ἄλλας αἵρέσεις, ἐπειδὴ πολλοὶ εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι, πάντας τοὺς ἀπ' αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῆ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα· καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιοῦμεν αὐτοὺς Χριστιανούς· τὴν δὲ δευτέραν κατηχομένους· εἶτα τὴν τρίτην ἐξορκίζομεν αὐτοὺς μετὰ τοῦ ἐμφυσαῖν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰ ὦτα· καὶ οὕτω κατηχοῦμεν αὐτοὺς, καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν ἐν τῆ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν. καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ καὶ τοὺς Οὐαλεντίνους, καὶ Μαρκιωνιστὰς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἵρέσεων, χρή ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν, καὶ Νεστόριον, Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρ-χους τῶν

τοιούτων αἰρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἰρέσεις. καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας”²¹⁶.

Canonul 95

„Cei care vin de la eretici la Ortodoxie și de partea celor care se mântuiesc, îi primim după următoarea rânduială și obicei. Arieni, macedonenii, novațienii, care se numesc cathari, aristeri și pe patrusprezeceni, sau tetrađiți și apolinariști, îi primim pe baza prezen-tării unor libele și să anatematizeze tot eresul care nu cugetă la fel ca Sfânta Sobornicească și Apostolească a lui Dumnezeu Biserică: pecetluindu-i, adică ungu-i mai întâi cu Sfântul Mir pe frunte, ochi, nări, gură și urechi; și pecetluindu-i, spunem: «Pecetea Darului Sfântului Duh».

Despre pavlicianiști, care vin la soborniceasca Biserică s-a hotărât că ei vor fi neapărat botezați.

Eunomeienii, care botează cu o singură aufundare; și montaniștii, care sunt numiți aici frigieni; și sabelienii, care consideră că Fiul este la fel ca Tatăl, și sunt vinovați de anumite alte lucruri rele, și pe toate celelalte eresuri, căci aici sunt mulți eretici, îndeosebi cei care vin din țara galatenilor, pe toți cei ce dintre aceștia care doresc să vină la credința ortodoxă, noi îi primim ca pe elini (păgâni). Și în prima zi îi facem creștini, în cea de-a doua, catehumeni, în a treia zi îi exorcizăm, suflând de trei ori pe fețele și pe ochii lor; și astfel îi catehizăm și-i facem să petreacă un timp în biserică și să asculte Scripturile; și atunci îi botezăm.

Dar și maniheii, valentinienii și marcioniții și cei din erezii asemănătoare trebuie să facă libeluri și să anatematizeze erezia, și pe Nestorie, Eutihie, Dioscor, Sever și ceilalți ereziarhi ai unor asemenea erezii și cei care cugetă cele ale lor și toate ereziile menționate anterior; și astfel ei devin părtași la Sfânta Cuminecătură”.

Modalitățile de primire a celor care vin la Ortodoxie sunt similare cu cele descrise de prezbiterul Timotei, există însă și diferențe majore. În cea de-a treia categorie, din așa-zisul *canon* 95, a celor primiți doar prin anatematizarea ereziei și mărturisirea în scris a credinței (libel), sunt trecuți, așa cum arată canonistul Alexie Aristen²¹⁷, maniheii, valentinienii și marcioniții. Sfântul Vasile cel Mare spune că: „Între eretici amintim pe manihei, pe valentinieni, pe marcioniți... la aceștia neînțelegerea se leagă direct de credința în Dumnezeu. Părinții cei vechi au hotărât să respingă cu totul botezul ereticilor”²¹⁸; Eretici sunt și arienii, pnevmatomahii și apolinariștii, iar de la ignorarea marilor Sfinți Părinți în legătură cu pseudo-botezul acestor eretici, s-a ajuns în cele din urmă și la acceptarea de către unii a falsului botez al maniheilor, valentinienilor și al marcioniților; o asemenea concepție îi apropie, pe cei care au gândit astfel acest *canon*, de pseudo-tradiția susținută de Ștefan I episcopul Romei, care, acceptând botezul tuturor ereticilor, recunoștea și botezul săvârșit de marcioniți și valentinieni, erezia maniheilor neexistând în acea vreme. Sfântul Ciprian al Cartagine spune că: „încăpățânarea fără margini a fratelui nostru

Ștefan a mers atât de departe, încât să susțină că se nasc lui Dumnezeu fii chiar în botezul lui Marcion, a lui Valentin”²¹⁹. Pe de altă parte, pentru cei care au formulat astfel *canonul 95*, schismaticii novațieni, „care se mai află încă în Biserică”²²⁰, sunt mai înstrăinați de Ortodoxie chiar și decât ereticii manihei, valentinieni și marcioniți. Este posibil ca acest *canon* să fi fost adăugat ulterior la hotărârile Sinodului II Trulan.

În *Nomocanonul lui Pseudo-Fotie* la titlul 4, capitolul 14, se spune: „Care dintre eretici trebuie botezați când vin la Ortodoxie și care sunt primiți numai prin ungere [cu Sfântul Mir]”²²¹, fără să se facă referire la cei care sunt primiți doar prin facerea de libeluri și anatematizarea ereziei, cu toate că este redat la acest capitol și *canonul 95 Trulan*, ceea ce înseamnă că la redactarea *Nomocanonului* din anul 883 s-a adăugat *canonul 95* fără să se actualizeze titlul.

La *Pseudo-Fotie*, *canonul 95* apare într-o altă variantă, ereticii manihei, valentinieni și marcioniți nemaigăsindu-se în cea de-a treia categorie, fiind puși între cei care trebuie botezați, în a treia categorie găsindu-se cei care vin de la nestorieni și monofiziți.

Textul *canonului 95 Trulan* din *Nomocanonul lui Pseudo-Fotie*: „.....Καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ καὶ τοὺς Οὐαλεντίνους καὶ Μαρκιωνιστὰς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἰρέσεων προσερχομένους, ὡς Ἕλληνας δεχόμενοι ἀναβαπτίζομεν. Νεστοριανούς δὲ καὶ Εὐτυχιανιστὰς καὶ Σεβηριανούς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοί-ων αἰρέσεων χρή ποιεῖν

λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν καὶ Νεστόριον καὶ Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβήρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἱρέσεων καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἱρέσεις, καὶ οὕτω μεταλαμ-βάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας”²²².

„Dar și pe manihei și valentinieni și pe marcioniți și pe cei veniți din erezii similare, primindu-i ca pe elini (păgâni), îi botezăm din nou.

Iar nestorienii și eutihienii și severienii, și cei din asemenea erezii trebuie să facă libeluri și să dea anatemei erezia lor, și pe Nestorie și pe Eutihie, și pe Dioscor, și pe Sever și pe ceilalți ereziarhi ai unor astfel de erezii, și pe cei ce cugetă cele ale lor și toate ereziile arătate mai înainte, și așa să se împărtășească cu Sfânta Cuminicătură”.

Comentariul canonistului **Alexie Aristen** (1100-1166) la *canonul 95 Trulan*: „«Τοὺς ἀπὸ αἰρετικῶν επιστρέφοντας οὕτω δεχόμενοι, Ἀρειανούς, Μακεδονιανούς, Ναυατιανούς, τοὺς καὶ Καθαρούς, καὶ Ἀριστερούς, καὶ Τεσσαρεσκαίδεκατίτας, ἤγουν Τετρα-δίτας, καὶ Ἀπολλιναριστὰς, ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, χρίομεν τῷ ἁγίῳ μύρῳ μέτωπον, οφθαλμούς, ρίνας, στόμα, καὶ ὦτα, καὶ σφραγίζοντες λέγομεν. Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου. Ἀμήν.»

Τινὲς τῶν αἰρετικῶν βαπτίζονται· ἄλλοι τῷ ἁγίῳ μύρῳ χρίονται μόνῳ· ἕτεροι δὲ πᾶσαν αἵρεσιν, καὶ τὴν αὐτῶν ἀναθεματίζοντες εἰς κοινωνίαν προσδέχονται. Τίνες δὲ οἱ βαπτιζόμενοι καὶ τίνες οἱ μόνῳ μύρῳ χρίομενοι, τίνες δὲ οἱ

τὴν ἰδίαν αἴρεσιν καὶ τὰς ἄλλας ἀναθεματίζοντες, καὶ τούτῳ μόνῳ ἀρκούμενοι, καὶ εἰς κοινωνίαν παραδεχόμενοι τῷ παρόντι κανόνι δηλοῦν-ται· κἂν καὶ πολλὰ τῶν αἱρέσεων παρελείφθησαν.

Τέως δὲ τοὺς Παυλιανιστὰς, τοὺς ἀπὸ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως καταγόμενους, καὶ τοὺς λοιποὺς αἰρετι-κοὺς, τοὺς προσερχομένους τῇ ὀρθοδόξῳ πίστι, καὶ ὡς Ἑλληνας παραδεχόμενοι, καὶ βαπτίζαντες, τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τὰς αἱρέσεις αὐτῶν ἀπαιτοῦμεν ἀναθεματίζειν, καὶ ποιοῦμεν αὐτοὺς, ὅσον κατὰ τοῦτο Χριστιανούς· τῇ δὲ δευτέρᾳ, κατηχοῦμεν αὐτοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ἐφεξῆς τὰ λοιπὰ ποιοῦμεν· καὶ οὕτω μετὰ τὸ χρονίσει αὐτοὺς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, καὶ τῶν θείων Γραφῶν ἀκροάσασθαι, τοῦ θεοῦ κατα-ξιοῦμεν βαπτίσματος.

Παυλιανιστὰς ἀναβαπτίζομεν· Εὐνομιανούς, Μοντανιστὰς, Σαβελλιανούς, καὶ πάντας τοὺς, ἀ' αὐτῶν ὡς Ἑλληνας, δεχόμενοι· καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ποιοῦμεν αὐτοὺς Χριστιανούς, τῇ δευτέρᾳ κατηχου-μένους, τῇ τρίτῃ ἐξορκίζομεν, ἐμψυσῶντες τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ τὰ ὄτα· καὶ οὕτω κατηχοῦμεν, καὶ ποιοῦμεν χρονίζειν ἐν τῷ ναῷ, ἀκροᾶσθαι τῶν Γραφῶν, καὶ τότε αὐτοὺς βαπτίζομεν.

Καὶ Μανιχαίους δὲ, καὶ Οὐαλεντινιανούς, καὶ Μαρκιωνιστὰς, καὶ Σεβηριανούς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων, χρή, λιβέλλους διδόντας, ἀναθεμα-τίζειν πᾶσαν αἴρεσιν, καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἀγίας κοινωνίας”²²³.

Despre cei din a treia categorie spune următoarele: „Și maniheii, și valentinieni, și marcioniții, și seve-rienii, și cei din erezii asemănătoare, trebuie să dea libele (scrisori) și să

anatematizeze toate eresurile, și așa să fie părtași la Sfânta Cuminecătură”. Aceasta însemnând că Aristen deși a avut la îndemână varianta *canonului 95 Trulan* din *Nomocanonul lui Pseudo-Fotie* a ignorat-o, comentând varianta pe care a considerat-o ca fiind cea mai veche.

Teodor Balsamon împreună cu Alexie Aristen și Ioan Zonara sunt considerați cei mai însemnați tâlcuitori de canoane²²⁴. Balsamon a fost nomofilax al patriarhiei din Constantinopol, fiind ales apoi patriarh al Antiohiei (1185-1199).

Pentru comentariu la *canonul 95 Trulan*, Balsamon nu folosește varianta textului din *Nomocanonul lui Pseudo-Fotie*: „...καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ καὶ τοὺς Οὐαλεντινιανούς, καὶ Μαρκιωνιστὰς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἰρέσεων. τοὺς δὲ Νεστοριανούς χρῆ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν αὐτῶν καὶ Νεστόριον καὶ Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἰρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προσαναφερομένας αἰρέσεις· καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας.²²⁵”

„Nestorienii trebuie să facă libeluri și să-și anatematizeze erezia și pe Nestorie, Eutihie, Dioscor, Sever și ceilalți ereziarhi ai unor asemenea erezii și cei care cugetă cele ale lor și toate ereziile menționate; și astfel ei devin părtași la Sfânta Cuminecătură”.

Această modificare din *canon* pare a-i pune în „disoluție” pe cei care vin de la ereticii monofiziți. Comentând această variantă a *canonului*, Balsamon arată

că manihei, valentinieni și marcioniți se află de partea celor care trebuie primiți prin botezare, iar nestorienii, dar și eutihienii, dioscorienii și severienii, se găsesc în cea de-a treia categorie²²⁶.

Balsamon a scris scolii la *Nomocanonul lui Pseudo-Fotie*, însă nu la toate capitolele, la canoanele din acele capitole, între capitolele la care nu are scolii aflându-se și capitolul 14 de la titlul 4, în care este inclus *canonul 95 Trulan*²²⁷. Este de semnalat faptul că într-una din scolii menționează ca autentic falsul *Donatio Constan-tini*²²⁸, un fals prin care papalitatea a căutat să-și „legitimeze” stăpânirea politică asupra Occidentului, pretinzând și primatul peste credincioșii din Răsărit.

În **Pidalion** (1800) pasajul despre cei din a treia categorie, din *canonul 95 Trulan*, se află, în afara unui adaus (αὐτῶν τοὺς Νεστοριανούς), în prima sa variantă: „Καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ, καὶ τοὺς Οὐαλεν-τίνους, καὶ Μαρκιωνιστὰς καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων, χρῆ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν αὐτῶν τοὺς Νεστοριανούς, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, καὶ Διόσκορον, καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἱρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προαναφερομέ-νας αἱρέσεις. Καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἀγίας κοινωνίας”²²⁹.

„Dar și maniheiienii, valentinienii și marcioniții și cei din ereziiile similare, trebuie să facă libeluri și să-și anatematizeze propria erezie, pe nestorienii și pe Nestorie, Eutihie, Dioscor, Sever și ceilalți ereziarhi ai unor astfel de

erezii și cei care cugetă cele ale lor, și toate ereziile menționate anterior; și astfel ei devin părtași la Sfânta Cuminecătură”²³⁰.

În comentariu se spune: „Că și maniheii, și valentinianii, și marchionistii, venind la dreaptaslăvire se cuvine a se boteza, ca și evnomianii, și montaniștii, după tâlcuirea lui Valsamon. Iar nestorianii, și evti-hianii, dioscoriții, și sevelianii trebuie să anatemi-sească în scris eresul lor, și pe eresiarhii lor, și pe toți cei ce cugetă eresul lor, cu care se numără și monoteliții; ca și navatianii adică, și machedonianii, și așa să se împărtășească cu dumnezeieștile Taine”²³¹. După cum s-a arătat mai sus, Balsamon urmând unei alte variante a *canonului*, și nu acelei variante pe care a comentat-o Aristen, i-a pus pe ereticii manihei, valentinieni și marcioniți între cei care trebuie primiți prin botezare; ori, în varianta tâlcuită de Aristen, variantă care se află și în *Pidalion*, „*maniheii, și valentinieni, și marcioniții*” sunt puși în cea de-a treia categorie, de unde reiese că ar trebui primiți în baza prezentării unor libele, anatematizarea ereziei proprii și a tot eresul.

În **Sintagma Atenian** (1852) textul *canonului* 95 *Trulan* este cel din *Nomocanonul lui Pseudo-Fotie*²³². Este însoțit de comentariile canoniștilor Balsamon, Zonara și Aristen²³³; însă, în privința celei de-a treia categorii, Aristen urmează unei alte variante a *canonului* 95, comentariul său fiind în dezacord cu varianta redată în *Sintagma Ateniană*.

Canonul 95 Trulan, cea de-a treia categorie

Apostolorum et Sanctorum conciliorum Decreta (1540), p. 108; Mansi (1765), Tom. 11, col. 984

καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ, καὶ τοὺς Οὐαλεντίνους, καὶ Μαρκιωνιστὰς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἰρέσεων χρῆ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν, καὶ Νεστόριον καὶ Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἰρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἵρέσεις· καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας.

Συλλογὴ πάντων τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων (1787), σελ. 308.

Πηδάλιον(1800), σελ. 208

Καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ, καὶ τοὺς Οὐαλεντίνους, καὶ Μαρκιωνιστὰς καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἰρέσεων, χρῆ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν αὐτῶν τοὺς Νεστοριανούς, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, καὶ Διόσκορον, καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἰρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἵρέσεις. Καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας.

Synodikon sive Pandec-tae canonum (1672), p. 271; Migne, P.G. 137, col. 841C

Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων, Τόμος Β, (1852), σελ. 530-531; Ε.Π.Ε. Τόμος 139 (2001), σελ. 282

καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ καὶ τοὺς Οὐαλεντινιανούς, καὶ Μαρκιωνιστὰς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἰρέ-σεων.

Τοὺς δὲ Νεστοριανούς χρῆ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀνα-θεματίζειν τὴν αἵρεσιν αὐ-τῶν καὶ Νεστόριον καὶ Εὐ-τυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἰ-ρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦν-τας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προσαναφερομένας αἰρέσεις· καὶ οὕτω μετα-λαμβάνειν τῆς ἁγίας κοι-νωνίας.

Καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ καὶ τοὺς Οὐαλεντίνους καὶ Μαρκιωνιστὰς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἰρέ-σεων προσερχομένους, ὡς Ἕλληνας δεχόμενοι, ἀναβαπτίζομεν.

Νεστοριανούς δὲ καὶ Εὐτυχιανιστὰς καὶ Σεβη-ριανούς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἰρέσεων χρῆ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρε-σιν καὶ Νεστόριον καὶ Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβῆρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἰρέσεων καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐ-τῶν καὶ πάσας τὰς προ-αναφερομένας αἰρέσεις, καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας.

Τάλcuirea lui Aristen la *canonul 95 Trulan*, cea de-a treia categorie

**Migne, P.G.137, col. 845B; Σύνταγμα τῶν θείων καὶ
ἱερῶν Κανόνων, Τόμος Β, σελ. 533**

Καὶ Μανιχαίους δὲ, καὶ
Οὐαλεντινιανούς, καὶ
Μαρκιωνιστὰς, καὶ
Σεβηριανούς, καὶ τοὺς
ἐκ τῶν ὁμοίων
αἱρέσεων, χρῆ, λιβέ-
λλους διδόντας, ἀνα-
θεματίζειν πᾶσαν αἵ-
ρεσιν, καὶ οὕτω μετα-
λαμβάνειν τῆς ἀγίας
κοινωνίας.

Și maniheii, și valen-
tinieni, și marcioniții, și
severienii, și cei din
erezii asemănătoare,
trebuie să dea libele și
să anatematizeze toate
eresurile, și așa să fie
primiți la Sfânta
Cuminecătură.

Note

1. Filocalia II, trad. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Acad. Române, Ed. Harisma, București, 1994, p. 84.
2. Patericul, Alba Iulia, 1993, p. 45.
3. Sfântul Vasile cel Mare, Comentariu la cartea Profetului Isaia , trad. Alexandru Mihăilă, Ed. Basilica, București, 2009, p. 274.
4. Sfântul Ioan Gură de Aur, Comentar la Evanghelia de la Ioan, trad. Diac. Gheorghe Băbuț, Ed. “Pelerinul Român”, Satu Mare, 1997, p. 426.
5. Sfântul Maxim Mărturisitorul și tovarășii săi în martiriu, trad. și prezentare de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2004, p.161.
6. Sfântul Maxim Mărturisitorul, Scrieri și epistole hristologice și duhovnicești, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1990, p. 294.
7. Sfântul Chiril al Alexandriei, Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan, trad, intr. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I. B.M. al B. O. R, București, 2000, p. 1046.
8. Filocalia III, trad. introd. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Harisma, București, 1994, p. 397.

9. Clement Alexandrinul, Stromatele, trad. intr. și note de Pr.Dumitru Fecioru, Ed. I.B.M. al B.O.R. București, 1982, p. 69.
10. Pr. Dr. Isodor Todoran, Botezul ereticilor, în Mitropolia Ardealului, Nr. 4-6/1961, p. 244.
11. Ibidem, p. 245; Pr. Dumitru Stăniloae, "Iconomia" în Biserica Ortodoxă, în Ortodoxia Nr. 2/1963, p. 154.
12. Pr Dumitru Stăniloae, op. cit, p.154; „eu nu pot răbda vădita nesăbuiță a lui Ștefan privitor la acestea; căci el, mândrindu-se cu episcopia sa și susținând că este urmaș al lui Petru, piatră pe care sunt așezate temeliele Bisericii, aduce pe din dos multe alte pietre de temelie. Căci grăind el pe față că botezul are aceeași putere în bisericile cele eretice, el le așează pe acestea pe temelii comune cu celelalte... Primind botezul acelora, el adeverește ca existând acolo Biserica cea formată din cei botezați; și nici nu se gândește că trădându-l (botezul), se pune în situația de a întuneca unicitatea (Bisericii) și de a șterge astfel cu totul adevărul de pe piatra creștină... Ștefan, lăudându-se că stă pe tronul moștenirii lui Petru, nu arată nici o râvnă în a se ridica împotriva ereticilor...» În finalul epistolei, Firmilian, adresându-se lui Ștefan însuși, spune: «Căci prin câte mii de certuri ai semănat prin toate Bisericile din lume, punându-te pe tine însuși sub acest păcat, și tot atâția oameni rupând (de Biserică), te-ai despărțit pe tine însuși de părtășia cu obștea cea una a Bisericii, făcându-te apostat; și nevrând nimeni să preteacă împreună cu

tine, ocolesc toți să-ți vorbească. Și nici poruncile Apostolului nu te pot pleca la regula adevărului și a păcii. Căci zice Pavel în Epistola către Efeseni: «De aceea, vă îndemn, eu cel întemnițat pentru Domnul, să umblați cu vrednicie, după chemarea cu care ați fost chemați, cu toată smerenia și blândețea, cu îndelungă-răbdare, îngăduindu-vă unii pe alții în iubire, silindu-vă să păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii. Un trup și un Duh, precum și chemați ați fost la o singură nădejde a chemării voastre; un Domn, o credință, un botez; un Dumnezeu și Tatăl tuturor, Care este peste toate și prin toate și întru voi toți» (Efeseni 4, 1-6)”, Sfântul Nectarie Kefalas din Eghina, Istoria schismei, De ce Papa și supușii lui s-au despărțit de Biserica lui Hristos, trad. Caliopie Papacioc, Editura Evangelismos, București, 2011, p. p. 73, 74.

13. Sfântul Ciprian episcopul Cartaginei, Scrisori, trad. Prof. Ioan Diaconescu și Prof. Dr. Ovidiu Pop, Ed. Sophia, 2011, p. 387.
14. Sfântul Ciprian, Scrisori baptismale, trad. Gheorghe Badea în Mitropolia Moldovei și Sucevei, Nr. 1-2, 1982, p. 98.
15. Apologeți de limbă latină, trad. Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și Prof. David Popescu Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1981, p. p. 438-439.
16. Ibidem, p. 451.
17. Ibidem, p. p. 442- 443.

18. Sfântul Ciprian, Scrisori baptismale, trad. Gheorghe Badea în Mitropolia Moldovei și Sucevei, Nr. 1-2, 1982, p. 98.
19. Apologeți de limbă latină..., p. p. 442-443.
20. Ibidem.
21. Ibidem, p. 439.
22. Ibidem, p. 443.
23. Ibidem, p. 451.
24. Ibidem, p.p. 446-447.
25. Ibidem, p. 443.
26. Sfântul Ciprian, Scrisori baptismale (II) trad. Gheorghe Badea în Mitropolia Moldovei și Sucevei, Nr. 7-8, 1982, p. p. 640-641.
27. Sfântul Ciprian episcopul Cartaginei, Scrisori, trad. Prof. Ioan Diaconescu și Prof. Dr. Ovidiu Pop, Ed. Sophia, 2011, p. 350.
28. Apologeți de limbă latină, trad. Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și Prof. David Popescu Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1981, p. 442.
29. Canon 47 apostolic.
30. Pidalion - Cârma Bisericii Ortodoxe, Ed. „Credința strămoșească”, 2007, p. 373; Sfântul Ciprian, Scrisori baptismale, trad. Gheorghe Badea în Mitropolia Moldovei și Sucevei, Nr. 1-2, 1982, p. 104.
31. Canonul 47 apostolic.
32. Sfântul Ciprian, Scrisori baptismale, trad. Gheorghe Badea în Mitropolia Moldovei și Sucevei, Nr. 1-2, 1982, p. p. 642-643.

33. Ibidem, p. 646
34. Ibidem, p. 647.
35. Ibidem.
36. Ibidem, p. 105.
37. Ibidem, p. 645.
38. Apologeți de limbă latină, trad. Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și Prof. David Popescu Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1981, p. 444.
39. Pidalion - Cârma Bisericii Ortodoxe, Ed. „Credința strămoșească”, 2007, p. p. 372-374; Sfântul Ciprian, Scrisori baptismale, trad. Gheorghe Badea în Mitropolia Moldovei și Sucevei, Nr. 1-2, 1982, p. p. 103-105.
40. Sfântul Ciprian, op cit., p. 105.
41. Pidalion - Cârma Bisericii Ortodoxe, Ed. „Credința strămoșească”, 2007, p. 373; Sfântul Ciprian, Scrisori baptismale, trad. Gheorghe Badea în Mitropolia Moldovei și Sucevei, Nr. 1-2, 1982, p. 104.
42. Pidalion - Cârma Bisericii Ortodoxe, Ed. „Credința strămoșească”, 2007, p. 374.
43. Sfântul Ciprian, op cit., p. 641.
44. Ibidem.
45. Ibidem, p. 107.
46. Ibidem.
47. Arhidiacon Prof. Dr. Ioan N. Floca. Canoanele Bisericii Ortodoxe, Sibiu, 1992, p. p. 217-218.
48. Ibidem, 218.
49. Ibidem, 217-218; Astfel, abia după ce învățătura lui Fotin s-a evidențiat ca fiind eretică, canonul 7 al

Sinodului local de la Laodiceea, în privința fotinienilor, nu mai era valabil, iar cei care l-ar mai fi pus în practică se opuneau canonului 19 al Sinodului I Ecumenic.

50. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Vol. I, Ed. I.B.M al B.O.R. , 1991, p. 122.
51. Ibidem.
52. Pidalion, trad. și note de Arhim. Zosima Târâlă și Icon. Stavrof. Haralambie Popescu, Inst. de arte grafice “Speranța”, București; 1933, p. 117.
53. Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh, Corespondență (Epistole)*, trad., intr. și note de Preot Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Preot Prof. Dr. Teodor Bodogae, Ed. I. B.M. al B.O.R, București, 1988, p.376; Encratiții urmau „unor învățături și practici ascetic extremiste, considerate în cele mai multe cazuri a fi eretice. Ele izvorau din credința că viața și lucrurile pământești la care renunțau erau în esență rele, pe motiv că lumea creată era rea și reprezenta o ofensă la adresa Tatălui. Informații despre ei găsim la Irineu, Clement de Alexandria și Ipolit. Numele de encratit a fost atribuit în sens general unor diverse secte, cum ar fi gnosticii, ebioniții și docetii. Îndeobște, encratiții renunțau la carne, vin și adeseori la legătura conjugală. Multe din Evangheliile și Faptele Apostolilor apocrife par a fi fost concepute in context encratit”, Remus Rus, *Dicționar enciclopedic de*

literatură creștină din primul mileniu, Ed. Lidia, București, 2003, p. 216.

54. Ibidem, p.408. Sacoforii și apotacțiții s-au desprins din gruparea encratiților. Sacoforii, aveau ca îmbrăcăminte un sac, de unde și denumirea de purtători de sac; apotacțiții credeau despre ei că trăiesc asemenea celor din prima comunitate creștină din veacul apostolic, trecând în cele din urmă de partea ereziei maniheiste.
55. Ibidem, p.p. 408-409; În prima sesiune a Sinodului VII Ecumenic s-a făcut referire la poziția Sfântului Vasile cel Mare față de encratiți, aflați în starea de schismă, expusă în prima Scrisoare către Sfântul Amfilohie de Iconium, canonul 1 - Concilium Universale Nicaenum secundum, Concilii actiones I-III, Edit Erich Lamberz, MMVIII (2008), Walter de Gruyter, Berolini, Novi Eboraci, p.p., 72, 74 - dar nu s-a amintit de canonul 47 al Sfântului Vasile care se referă la encratiți după ce au ajuns eretici.
56. Arhidiacon. Prof. Dr. Ioan N. Floca. Canoanele Bisericii Ortodoxe, Sibiu, 1992, p. 56.
57. Ibidem, p. 419; Pidalion - Cârma Bisericii Ortodoxe, Ed. „Credința strămoșească”, 2007, p. 695;
„TÂLCUIRE

Această canonică epistolară rânduiește pentru navatieni, cei ce voiesc a se întoarce la dreptslăvirea Bisericii. Ca după hotărârea sfântului întâiului sinod, pe ereticii cei ce se întorc la dreapta-slăvire, aflându-se vrednici să-i hirotonisească. Pentru aceasta zice, și tu, o,

Afringhie să voiește a-i hirotoni pe navatienii cei ce vin la drept-slăvitoarea Biserică de vor fi vrednici”, Pidalion..., p. 695.

58. „ἀλλὰ καὶ περὶ πάσης αἰρέσεώς ἐστιν”; Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio in qua praeter ea quae Phil. Labbeus et Gabr. Cossartius ; et novissime Nicolaus Coleti in lucem edidere, ea omnia insuper suis in locis optime disposita exhibentur, quae Joannes Dominicus Mansi antehac congregationis matris dei, nuc vero archiepiscopus Lucensis, evulgavit, edition novissima ab eodem optime merito praesule, potissimum favorem etiam et opem praestante em^{mo} cardinali dominico passioneo sanctae sedis apostolicae bibliothecarion, aliisque item eruditissimis viris manus auxiliatrices ferentibus, curata, novorum conciliorum, novorumque documentorum additionibus locupletata, ad mms. codices vaticanos, lucenses, aliosque recensita, & perfecta. Accedunt ..., Tom. 12, col. 1022; Concilium Universale Nicaenum secundum, Concilii actiones I-III, Edit Erich Lamberz... p.70. Însă pe lângă considerarea canonului 8 al Sinodului I Ecumenic ca aplicabil la „toate ereziile”, ce ar înseamna acceparea tainelor, în acest caz a botezului și hirotoniei, făcute de clericii eretici din „toate ereziile”, patriarhul Tarasie lasă să se înțeleagă că pot exista cazuri în care hirotoniile eretice pot fi respinse; Aceasta reiese din interpretarea pe care a dat-o unui fragment din *Scrisoarea către preoții din Nicopole* a Sfântului Vasile cel Mare. Unii monahii,

prezenți la Sinodul VII Ecumenic, nemulțumiți de „argumentele”, de interpretările unor texte, favorabile acceptării hirotoniilor facute de iconoclaști, au invocat, împotriva recunoașterii unor asemenea hirotonii, acest text (Sfântului Vasile cel Mare, op. cit., p. 499); patriarhului Tarasie a răspuns că Sfântul Vasile nu era împotriva acceptării hirotoniilor făcute de eretici, dar că în acele împrejurări a ales să le respingă, altfel ar fi întâmpinat opoziție din partea ortodocșilor (Concilium Universale Nicaenum secundum, Concilii actiones I-III, Edit Erich Lamberz,... p.p. 109-110). Atitudine îngăduitoare a Sfântului Tarasie față de eretici a fost criticată de Sfântul Teodor Studitul; în această privință Sfântul Teodor a fost susținut de ucenici săi, de aceea, după a doua fază a iconoclasmului (813-842), monahii studiiți conduși de Sfântul Naucratie și Atanasie, au refuzat să accepte tainele ereticilor iconoclaști, fapt pentru care au intrat în conflict cu patriarhul de atunci, Sfântul Metodie (843-847), acesta cerându-le să se dezică de acrivia urmată de Sfântul Teodor și să distrugă toate scrierile acestuia în care este combătută „iconomia” practică de patriarhul Tarasie, dar și de succesorul acestuia, patriarhul Nichifor (diac. Ioan I. Ică jr, în: Sfântul Teodor Studitul, În apărarea sfintelor icoane – dosarul unei rezistențe teologice, Studiu introductiv și trad. de diac. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 2017, p.41). Unii sunt critici față de poziția adoptată de Sfântul Teodor Studitul și ucenicii săi,

încadrându-i de partea celor cu o „scrupulozitate ortodoxă exagerată și lipsă de discernământ” (Arhim. Vasilios Papadakis, *Străjerii Ortodoxiei, Luptele monahilor pentru apărarea Ortodoxiei*, Trad. monahia Magdalena Niculescu, Ed. Egumenița, 2015, p.p. 526, 529-530), însă acești critici sunt îngăduitori față patriarhul Tarasie, care era dispus să accepte botezul și hirotonia din „toate erezile”; potrivit unei asemenea păreri, a acestor critici, ar însemna că și în disputa dintre Sfântul Ciprian al Cartaginei și episcopul Ștefan I al Romei, Sfântul Ciprian ar fi avut o „scrupulozitate ortodoxă exagerată și lipsă de discernământ”, pe când atitudinea lui Ștefan I, care îi primea fără a-i boteza pe cei care veneau „de la indiferent ce erezie”, nu era lipsită „de discernământ”, ci una „echilibrată”.

59. Ibidem.

60. Sfântul Vasile cel Mare, op. cit., p. 374.

61. Sfântul Ciprian, op. cit., p. 646.

62. „μήπως ἐπ’ εὐλογίας ἐνταῦθα τὴν χειροθεσίαν λέγει, καὶ οὐχὶ ἐπὶ χειροτονίας”; *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio in qua praeter ea quae Phil. Labbeus et Gabr. Cossartius ; et novissime Nicolaus Coleti in lucem edidere, ea omnia insuper suis in locis optime disposita exhibentur, quae Joannes Dominicus Mansi.....Tom. 12, col. 1022; Concilium Universale Nicaenum secundum, Concilii actiones I-III, Edit Erich Lamberz, MMVIII (2008), Walter de Gruyter, Berolini, Novi Eboraci, p. 70.*

63. Sozomen, *Ecclesiastica Historia*, 1, 15, Tom. I, Ed. Robertus Hussey, Oxonii, 1860, p. 72; Meletie a fost episcop de Licopolis, Tebaida Egiptului. Pe când era sub ascultarea Sfântului Petru al Alexandriei, în timpul persecuțiilor împăraților Galeriu și Maximin, a hirotonit în mod abuziv episcopi în scaunele episcopilor care au fost arestați; și-a numit gruparea schismatică „Biserica Martirilor”, Preot Prof. Ioan Rămureanu, Sinodul I Ecumenic de la Niceea de la 325. Condamnarea ereziei lui Arie. Simbolul niceean, în *Studii Teologice* Nr. 1-2/1977, p. p. 47-48; Daniel Nicolae Vălean, *Erezii, controverses și schisme în creștinismul secolelor I-XI*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2009, p. p. 72-73; *Patriarhul și martirul: Ioan cel Milostiv și Anastasie Persanul*, Dosare hagiografice traduse și comentate de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2018, p.36, Nota 4.
64. “Ελληνες Πατέρες της Εκκλησίας (Ε.Π.Ε.), Τόμος 20 (9), Πατερικές εκδόσεις “Γρηγόριος Παλαμάς”, Θεσσαλονίκη, 1976, σελ.148, 149.
65. Sfântul Atanasie al Alexandriei spune: „n-au trecut cinci luni de când Fericitul Alexandru [al Alexandriei] a trecut la cele veșnice, iar meletienii în loc să se potolească și să fie mulțumiți că au fost primiți în Biserică, aceștia, precum câinii care n-au putut să-și uite vărsătura (II Pet. 2, 22), din nou tulbură Biserica. Aflând aceasta Eusebiu, conducător al ereziei ariene, a trimis la meletieni mituindu-i cu multe promisiuni,

devenind în ascuns prietenul lor, pentru a-i avea alături cu orice prilej, când ar fi dorit”, “Ελληνες Πατέρες της Εκκλησίας, Τόμος 19 (8), Πατερικές εκδόσεις “Γρηγόριος Παλαμάς”, Θεσσαλονίκ, 1976, σελ. 180.

66. Pr. Dumitru Stăniloae, op. cit., p. 158.

67. Sfântul Atanasie Cel Mare, Cuvânt împotriva elinilor, Cuvânt despre Întruparea Cuvântului, Trei cuvinte împotriva arienilor, trad. intr. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1987, p. p. 350-351

68. Ibidem, p. p. 352-353.

69. Ibidem, p. 280.

70. Idem, Epistole. Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R. București, 1988, p. 65.

71. Ibidem, p. 65, Nota 116.

72. Ibidem, p. 185; Sfântul Atanasie combate aici ideea eretică dioprosopistă, despre care a constata că este susținută de arieni, după cum reiese și la paginile 180-181: „Nu ne închinăm creaturii. Nicidecum! Această rătăcire este a pagânilor și a arienilor. Ci ne închinăm Domnului zidirii răstignit, Cuvântului lui Dumnezeu. Căci deși și trupul în sine este o parte a creaturilor, dar s-a făcut trup al lui Dumnezeu. De aceea nu ne închinăm nici trupului în sine, despărțindu-l de Cuvântul, nici Cuvântului despărțit de trup. Ci știind, precum am spus înainte, că «Cuvântul trup S-a făcut», îl recunoaștem pe Acesta ca Dumnezeu și după ce S-a

făcut trup. Căci cine e așa de nebun ca să spună Domnului: «Desparte-Te de trup ca să ne închinăm Ție»? Sau cine e așa de necredincios ca să-I spună, cu iudeii lipsiți de minte, din pricina trupului: «Pentru ce Tu, om fiind, Te faci pe Tine Dumnezeu?» (Luca, 10, 33)². Dar n-a făcut așa leprosul, ci se închina lui Dumnezeu care era în trup și recunoștea că e Dumnezeu, zicând: «Doamne, de voiești, poți să mă curățești» (Matei, 8, 2). Și nu socotea, din pricina trupului, pe Dumnezeu, creatură; nici nu disprețuia, dat fiind că Cuvântul e Creatorul a toată zidirea, trupul în care era îmbrăcat. Ci se închina Creatorului tuturor ca într-un templu creat și de aceea a fost curățit. Așa și femeia ce suferea de curgerea sângelui s-a vindecat crezând, prin simpla atingere a ciucurelui hainei (Matei, 9, 20). Iar marea agitată de valuri a ascultat de Cuvântul întrupat și furtuna a încetat (Matei, 8, 26). Și orbul din naștere a fost vindecat de Cuvântul cu scuipatul trupului (Ioan, 9, 6). Și lucru și mai mare și prea minunat (poate de aceea i-a smintit pe cei necredincioși) este că, chiar atârnat Domnul pe cruce (căci al Lui era trupul și în El era Cuvântul), soarele s-a întunecat și pământul s-a cutremurat, pietrele s-au despicat și catapetasma templului s-a rupt și multe trupuri ale sfinților adormiți au înviat (Luca, 23, 43; Matei, 26, 51)”. Așa cum arată părintele Stăniloae: „Se combate aici, ca și în ultima parte a Epistolei către Epictet, ideea nestoriană, care despărțea în Hristos pe om de Dumnezeu”, Nota 2, p.

180; Sfântul Grigorie de Nazianz combate și el pe cei care susțineau în acea vreme rătăcirea hristologică dioprosopistă: „De va introduce cineva doi Fii, pe unul născut din Dumnezeu și Tată, iar pe al doilea născut din mamă, acela să cadă din înfierea promisă celor dreptcredincioși. Naturi, ce-i drept, sunt două, Dumnezeu și om, deoarece este suflet și corp; dar totuși nu sunt doi fii, nici doi Dumnezei. Căci deloc nu sunt socotiți doi oameni, când vorbește și Pavel despre omul cel dinăuntru și cel dinafară. Și dacă e vorba să mă exprim pe scurt, atunci și din una și din alta se compune Mântuitorul — fiindcă doar nu este același lucru ceea ce se vede cu ceea ce este nevăzut, și ceea ce nu e temporal cu ceea ce stă sub timp — dar el nu este și unul și altul. Nicidecum. Căci amândouă una sunt în această unime. Dumnezeu înomenindu-se și omul îndumnezeindu-se, sau cum i-am mai putea zice. Eu zic și una și alta... Cel ce va zice că dumnezeirea s-a efectuat din grație [har] ca într-un profet, și nu s-a unit și nu este unită după ființă, acela să fie lipsit de inspirație mai bună, ba mai degrabă (să fie) plin de una contrară”, Sfântul Grigore de Nazianz, Către prezviterul Cledoniu împotriva lui Apolinarie, trad. Prof. Dr. Nicolae Cotos, în Mitropolia Ardealului, nr. 3-4/1957, p.244.

73. Idem, Cuvânt împotriva elinilor, Cuvânt despre Întruparea Cuvântului, Trei cuvinte împotriva arienilor,

- trad. intr. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1987, p. 279.
74. Ibidem.
75. Idem, Epistole. Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R. București, 1988, p. 61.
76. Ibidem, p. 176.
77. Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, Τόμος 11 (2), Πατερικές εκδόσεις “Γρηγόριος Παλαμάς”, Θεσσαλονίκη, 1974, σελ. 30.
78. Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, Τόμος 11... σελ. 310.
79. Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, Τόμος 11... σελ. 126.
80. Idem, Cuvânt împotriva elinilor, Cuvânt despre Întruparea Cuvântului, Trei cuvinte împotriva arienilor, trad. intr. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1987, p. 268.
81. Idem, Epistole. Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R. București, 1988, p. 170.
82. Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, Τόμος 20 (9), Πατερικές εκδόσεις “Γρηγόριος Παλαμάς”, Θεσσαλονίκη, 1976, σελ. 373.
83. Sfântul Atanasie Cel Mare, op. cit., p. 355.
84. Ibidem, Epistole. Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R. București, 1988, p. 184.
85. Idem, Cuvânt împotriva elinilor, Cuvânt despre Întruparea Cuvântului, Trei cuvinte împotriva arienilor,

- trad. intr. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1987, p. 165.
86. Ibidem, p. 279.
87. Sfântul Vasile cel Mare, Despre Sfântul Duh, Corespondență (Epistole), trad., intr. și note de Preot Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Preot Prof. Dr. Teodor Bodogae, Ed. I.B.M. al B.O.R, București, 1988, p. 43.
88. Ibidem, p. 499.
89. Ibidem, p. 375.
90. Ibidem.
91. Ibidem, p. 374.
92. Ibidem.
93. Ibidem.
94. Ibidem, p. p. 374-375.
95. Ibidem, p. 374.
96. Ibidem, p. 375.
97. Ibidem.
98. Idem, Omilii la Hexaemeron, Omilii la psalmi, Omilii și cuvântări, trad. intr. și note de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1986, p. 595.
99. Idem, Despre Sfântul Duh, Corespondență (Epistole), trad., intr. și note de Preot Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Preot Prof. Dr. Teodor Bodogae, Ed. I.B.M. al B.O.R, București, 1988, p. 43.
100. Pr. Prof. Ioan Rămureanu, Sinodul al II-lea Ecumenic de la Constantinopol (381), în Ortodoxia Nr. 3/1981, p. 289.

101. Ibidem, p. 287.
102. Botezul eunomienilor este invalid și pentru faptul că botează cu o singură afundare.
103. Sfântul Vasile cel Mare, Scrieri dogmatice și exegetice, trad. Ierom. Policarp Pîrvuloiu și Pr.Dumitru Fecioru, Ed.Basilica, București, 2011, p. 179.
104. Sfântul Vasile cel Mare, Omilii la Hexameron, Omilii la psalmi, Omilii și cuvântări, trad., intr. și note de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1986, p. 599.
105. Sfântul Atanasie cel Mare, op. cit., p. 279.
106. Idem, Epistole, Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie, trad., intr. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I.B.M. al B.O.R., București; 1988, p. 25.
107. Sfântul Grigorie de Nazianz, Cele cinci cuvântări teologice, trad. Pr. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae, Ed. Anastasia, 1993 p. 95.
108. Sfântul Atanasie cel Mare, op. cit., p. 176.
109. Sfântul Chiril al Alexandriei, Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Edit. Instit. Biblic și de Misiune al B.O.R. București, 2000, p. 1173.
110. Sfântul Maxim Mărturisitorul și tovarășii săi în martiriu, trad. și prezentare de diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2004, p. 128.
111. Sfântul Vasile cel Mare, op. ci., p. 599.
112. Ibidem, p. 376.

113. Ibidem, p. 374.

114. Ibidem, p. 499; Ecumeniștii consideră că cele susținute de Sfântul Vasile despre hirotoniile ereticilor, în *Scrisoarea către preotii din Nicopole*, se aplică doar în situații deosebite, că nu poate fi considerată o regulă general valabilă, (Βασιλείου Ν. Γιαννοπούλου, Ἡ ἀποδοχὴ τῶν αἱρετικῶν κατὰ τὴν Ζ΄ Οἰκουμενικῆν Συνόδου πρῶξις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Θεολογία, Τόμος ΝΘ΄, Τεύχος 3, σελ. 568-569). Ori, Sfântul Vasile cel Mare este cât se poate de clar împotriva acceptării hirotoniilor ereticilor; respingând fără nici un echivoc botezul eretic, nu accepta nici celelalte taine ale ereticilor. Mai mult, în acea scrisoare se referă la caracterul nestatornic al unora dintre cei care vin la Ortodoxie: „Aveți grijă să nu fiți înșelați de minciunile lor, în timp ce spun că-și fac mărturisire de dreaptă credință. Astfel de oameni Îl negustoresc pe Hristos, ei nu mai sunt creștini, căci preferă numai ceea ce le este folositor în această viață în locul vieții trăite după adevăr: când cred că au dobândit această putere deșartă, atunci se alătură dușmanilor lui Hristos; când văd popoarele tulburându-se, atunci se prefac din nou că s-au întors la dreapta credință” (Sfântul Vasile cel Mare, op. cit., p. 499). Unii trec de partea ereziei pentru ceea ce le „este folositor în această viață”, iar când erezia pierde teren aceștia, din același motiv, sunt de partea ortodocșilor, de aceea este nevoie de atenție față de cei care vin de la eretici, fiindcă unii nu vin la Ortodoxie

din convingere pentru adevăr, putând trece iar de partea erezie. Așa s-a întâmplat cu „arhieriei” iconoclaști acceptați, cu „hirotonii” cu tot, la Sinodul VII Ecumenic, în timpul celei de-a doua faze a iconoclasmului au revenit la erezia de care, chipurile, se lepădaseră. De aceea clericii care vin de laeretici este mai bine să nu fie acceptați în cler, cel mai potrivit pentru ei este să rămână între laici: „Preoții și diaconii care au fost hirotoniți mai înainte în Biserică și apoi, înșelători și nesupuși, s-au ridicat împotriva Bisericii, sau cei care, laeretici, au fost înălțați la preoție de pseudoepiscopi și de antihriști, printr-o hirotonie profană, împotriva legii lui Hristos, și care au încercat să aducă în afară jertfe mincinoase și nelegiuite în fața unicului și dumnezeiescului altar, să fie primiți, când se întorc (la Biserică), numai cu condiția să ia parte ca laici și să fie mulțumiți că sunt admiși la pace, ei care au fost dușmani ai păcii (Sfântul Ciprian, Scrisori baptismale, trad. Gheorghe Badea în Mitropolia Moldovei și Sucevei, Nr. 1-2, 1982, p.107).

115. Canonul 47 apostolic.

116. Sfântul Ciprian, op. cit., p. 107.

117. Canonul 46 apostolic.

118. Pidalion - Cârma Bisericii Ortodoxe, Ed. „Credința strămoșească”, 2007, p. 373; Sfântul Ciprian, op. cit., p. 104.

119. Pidalion - Cârma Bisericii Ortodoxe,... p. 374.

120. Ibidem, p. 87.

121. Sfântul Grigorie Teologul, Cuvântări, trad. Călin Popescu, Ed. Cartea Ortodoxă, București, 2009, p. 166.
122. Sfântul Atanasie cel Mare, op. cit., p. 61.
123. Sfântul Vasile cel Mare, Omilii la Hexameron, Omilii la psalmi, Omilii și cuvântări, trad., intr. și note de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1986, p. 595; Idem, Omilii la Hexameron, Omilii la psalmi, Omilii și cuvântări, trad., intr. și note de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1986, p. 43.
124. "Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, Τόμος 94 (3), Πατερικές εκδόσεις "Γρηγόριος Παλαμάς", Θεσσαλονίκη, 1988, σελ. 442.
125. Pr. Dr. Isidor Todoran, Botezul ereticilor, în Mitropolia Ardealului, Nr. 4-6/1961, p. 248.
126. Sfântul Chiril al Ierusalimului, Cateheze, trad. de Pr. Dumitru Fecioru, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1943, p. 45.
127. Sfântul Atanasie cel Mare, op. cit., p. 58.
128. Idem, Cuvânt împotriva elinilor, Cuvânt despre Întruparea Cuvântului, Trei cuvinte împotriva arienilor, trad. intr. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I. B. M. al B.O.R., București, 1987, p. 342.
129. Sfântul Atanasie cel Mare, Epistole. Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R. București, 1988, p. 176.

130. Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, Τόμος 84 (7), Πατερικές εκδόσεις “Γρηγόριος Παλαμάς”, Θεσσαλονίκη, 1986, σελ. 180.
131. Sfântul Atanasie cel Mare, op. cit., p. 61.
132. Sfântul Ciprian, op. cit., p. 641.
133. Pr. Prof. Ioan Rămureanu, op. cit., p. 329, Idem, Sinodul al II-lea Ecumenic de la Constantinopol (381) Studii Teologice, 5-6/1969, p. 376; Prof. Iorgu D. Ivan, Hotărârile canonice ale Sinodului II Ecumenic și aplicarea lor de-a lungul secolelor, în Biserica Ortodoxă Română, Nr. 7-8/1981, p. 834.

Doar primele patru canoane sunt considerate autentice de către A. P. Hristofilopoulos, I. N. Karmiris, D. Gheorghiu-adou și T. Ware: Αναστ. Π. Χριστοφιλοπούλου, Ελληνικόν Εκκλησιαστικόν Δίκαιον, Αθήναι 1965, σ. 40; I. N. Καρμίρη, Τα Δογματικά και Συμβολικά Μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, τ. I, εν Αθήναις 1960, σ. 129 σημ. 2; Δημ. Γεωργιάδου, Το βάπτισμα των αιρετικών, εν Ν. Σιών, τ. ΙΘ' (1924), σ. 104; T. Ware, μν. έργ. Σ. 72; π. Γεώργιος Μεταλληνός - Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα, ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ Ζ' ΚΑΝΟΝΟΣ ΤΗΣ Β' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΟΛΛΥΒΑΔΕΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΩΝ/ΝΟ ΟΙΚΟΝΟΜΟ (συμβολή στην ιστορι-κοκανονική θεώρηση του προβλήματος περί του κύρους του δυτικού βαπτίσματος), Εκδόσεις «ΤΗΝΟΣ», Αθήνα, 1996, σελ. 21, σημ.61; în română: Părintele Gheorghe

- Metalinus, Mărturisesc un Botez, trad. Caliopie Papacioc, Ed. Evanghelistos, București, 2011, p. 44.
134. Teodoret episcopul Cirului, Istoria bisericească, trad. Pr. Prof. Vasile Sibiescu Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1995, p. p. 211-212.
135. Ibidem, p 208; A se vedea și Socrate, Istoria bisericească 5,8; Sozomen, Istoria bisericească 7, 9.
136. Bibliothecae juris canonici veteris in duos tomos distribut, Tom. I, Paris, 1661, p. p. 501-502.
137. Pidalion, trad. și note de Arhim. Zosima Târâla și Icon. Stavrof. Haralambie Popescu, Inst. de arte grafice "Speranța", București; 1933, p. 224.
138. Migne, P.G. 114, 245 B-D.
139. Pr. Prof. Ioan Rămureanu, op. cit., p. 303.
140. Donatiștii urmau o etică riguroasă, erau susținătorii ideii de martiriu: „gruparea adepților lui Donat [de Cosa Negra], care se rupe de Biserică prin refuzul lor de a-1 accepta pe Cecilian ca episcop de Cartagina, hirotonit în acest scop în 311, pe motiv că hirotonia lui fusese săvârșită de Felix de Aptunga, care a fost trădător în timpul persecuției lui Dioclețian.

Numidienii îl hirotonesce episcop pe Majorinus, împotriva lui Cecilian. Această numire a fost fatală pentru unitatea Bisericii, deoarece, ceea ce era doar opoziție, s-a transformat în schismă, cunoscută în istoria bisericească sub denumirea de donatism, după numele lui Donat, în 313, Donat apelează la împăratul Constantin cel Mare pentru a se face lumină în

problema disputată. Acesta îi transmite episcopului Romei, Miltiades, sarcina de a rezolva controversa. Decizia luată nu a fost favorabilă donatiștilor, care au făcut apel la sinodul de la Arles (314) și apoi din nou la împărat, fără a avea caștig de cauză. După moartea lui Majorinus, pe tronul episcopal de Cartagina este ales Donat (317). Împăratul încercă să facă presiuni asupra Bisericii din Cartagina, însă abandonează această politică în 321.

Asocierea conducătorilor donatiști cu mișcările circumceilionilor a atras acțiuni represive sub împăratul Constans (347).

Donatiștii se considerau succesorii Bisericii creștine autentice din Africa de Nord de dinainte de persecuții și, în acest fel, se legau direct de Sf. Ciprian. De la acesta au preluat ideea că episcopul este mijlocitorul între Dumnezeu și comunitatea credincioșilor. Din această pricină, ei păstrau succesiunea episcopală cu sfințenie. Comuniunea cu Roma era păstrată în virtutea unei succesiuni a «adevăraților episcopi». «Adevăratul episcop este cel care suferă persecuția, dar nu persecută». De aceea, Biserica donatistă este Biserica dreptului care suferă, de unde și idealul martiric.

Donatiștii se opuneau monahismului și foloseau Biblia africană, spre deosebire de creștinii de la Roma care foloseau Vulgata.

Din punct de vedere teologic, donatiștii vor fi atacați mai întâi de Optatus și apoi de Fericitului

Augustin. Încercările de a se apăra, le-a dăunat destul de mult. Așa se face că în 405, are loc o nouă intervenție împotriva lor din partea statului, în 411 este convocată o întrunire la Cartagina, în cadrul căreia comisarul imperial se pronunță definitiv împotriva donatismului. Cu toate acestea, schisma încetează abia după cucerirea Africii de Nord de către arabi în sec. VII și VIII.

Donatiștii au adoptat o atitudine rigoristă în special față de slujitorii Bisericii. Cei care au fost traditores nu erau acceptați, iar tainele săvârșite de ei erau considerate nevalide, în această problemă nu s-a făcut compromis. Ei au mers până la a afirma că cei care s-au împărtășit împreună cu traditores erau infestați și că, întrucât Biserica este una și sfântă, numai donatiștii formau adevărata Biserică. Cei ce se converteau la donatism erau rebotezați, practică condamnată de toate sinoadele ortodoxe. Cu toate acestea, ei au acceptat un oarecare compromis în cazul unor slujitori nevrednici care săvârșeau Sf. Taine, susținând că Sf. Taine săvârșite de ei erau valide, deoarece adevăratul săvârșitor era Hristos, urmand în această privință învățătura Fericitului Augustin.

Mișcarea donatistă s-a extins, fără a avea un impact semnificativ, în Italia, Spania și Galia. Augustin ne informează că donatiștii au trimis un episcop la Roma și în Spania, între care Victorin, Bonifaciu Macrobiu, Claudian și Felix. Claudian s-a autointitulat papă

donatist, susținut de adepții antipapii Ursinus. El izbutește să rămână la Roma până în 378, când a fost expulzat. După informațiile date de Leon cel Mare și Avit, în 458 și 502 existau donatiști la Lyon și Narbonne”, Remus Rus, Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu, Ed. Lidia, București, 2003, p. p. 195-196.

Sfântul Ioan Damaschin spune despre acești schismatici că: „și trag obârșia de la un oarecare Donat din Africa, care le-a predat lor un oarecare os; ținându-l pe acesta în mână, mai întâi îl sărută apoi se împărtășesc de sfintele [daruri], atunci când au a se aduce prinos acestea”, Sfântul Ioan Damaschin, Opere complete I, trad. Adrian Tănăsescu, Cornel Coman, Cristian Chivu, Ed. Gândul Aprins, București, 2015, p. 279.

141. Pidalion - Cârma Bisericii Ortodoxe, Ed. „Credința strămoșească”, 2007, p. 504.
142. Ibidem, p.504, Nota 347.
143. Arhidiacon. Prof. Dr. Ioan N. Floca. Canoanele Bisericii Ortodoxe, Sibiu, 1992, p.p. 261, 268-269.
144. Ibidem, p.273.
145. Sfântul Ciprian, op cit., p.107.
146. Sfântul Chiril al Alexandriei, Glafire, trad. intr. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1992, p. 215.
147. Ibidem, p. 108.
148. Ibidem.
149. Ibidem, p. 75.

150. Ibidem, p. 287.
151. Ibidem, p. 115.
152. Ibidem, p. 222. Este evidentă asemănarea cu învățătura Sfântului Ciprian al Cartaginei: „harul divin se atribuie nu multora ci celor uniți care-L cer... uniți prin puterea credinței... uniți în același cuget”, „Biserica lui Dumnezeu, în care locuiesc numai cei uniți, în inimă și în suflet” - Apologeți de limbă latină, trad. Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și Prof. David Popescu Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1981, p. 442-443 Idem, Scrisori baptismale, trad. Gheorghe Badea în Mitropolia Moldovei și Sucevei, Nr. 1-2, 1982, p. 98.
153. Idem , Închinarea și slujirea în Duh și adevăr, trad. intr. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1991, p. 419.
154. Ibidem, p. 313.
155. Idem, Despre Sfânta Treime, trad,Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1994, p. 277.
156. Ibidem, p. 167.
157. “Ελληνες Πατέρες της Εκκλησίας Τόμος 9, Εκδοτικός Οίκος Ελευθερίου Μερετάκη «Το Βυζάντιο», Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 519.
158. Sfântul Chiril al Alexandriei, Despre Întruparea Unuia-Născut și că Hristos Unul este și Domn după Scripturi, Trad. Lucian Turcescu, în studii Teologice, nr. 3-4/1993, p. 39.

159. Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας Τόμος 13, Εκδοτικός Οίκος Ελευθερίου Μερετάκη «Το Βυζάντιο», Πατερικαί Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 317.
160. Idem, Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan, trad. Pr. Prof Dumitru Stăniloae, Edit. Instit. Biblic și de Misiune al B.O.R. București, 2000, p. 430.
161. Idem, Despre Sfânta Treime, trad, Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1994, p. 277.
162. Idem, Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan, trad. Pr. Prof Dumitru Stăniloae, Edit. Instit. Biblic și de Misiune al B.O.R. București, 2000, p. 430.
163. Idem, Închinarea și slujirea în Duh și adevăr, trad. intr. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1991, p. 531.
164. Ibidem, p. 260.
165. Ibidem, p. 423.
166. Ibidem.
167. Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας Τόμος 11, Εκδοτικός Οίκος Ελευθερίου Μερετάκη «Το Βυζάντιο», Πατερικαί Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 232.
168. Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας Τόμος 6, Εκδοτικός Οίκος Ελευθερίου Μερετάκη «Το Βυζάντιο», Πατερικαί Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη, 1999, σελ. 13.
169. Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας Τόμος 10, Εκδοτικός Οίκος Ελευθερίου Μερετάκη «Το Βυζάντιο»,

- Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς»,
Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. σελ. 219-220.
170. Filocalia II, trad. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae,
Membru al Acd. Române, Ed. Harisma, București,
1994, p. 131.
171. Sfântul Chiril al Alexandriei, Închinarea și slujirea în
Duh și adevăr, trad. intr. și note de Pr. Prof. Dumitru
Stăniloae, Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1991, p.
587.
172. Ἐπιστολὴ γραφεῖσα ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως
Μαρτυρίῳ ἐπισκόπῳ Ἀντιοχείας, περὶ τοῦ, ὅπως χρή
δέχεσθαι τοὺς αἰρετικούς, προσερχομένους τῇ ἀγία
καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, Migne, P.G. 119, 900B-901A.
173. Sfântul Vasile cel Mare, Despre Sfântul Duh,
Corespondență (Epistole), trad., intr. și note de Preot
Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Preot Prof. Dr.
Teodor Bodogae, Ed. I. B.M. al B.O.R, București,
1988, p. 374.
174. Ibidem.
175. Ibidem.
176. Sfântul Atanasie cel Mare, op. cit., p. 61; Idem, Sfântul
Atanasie Cel Mare, Cuvânt împotriva elinilor, Cuvânt
despre Întruparea Cuvântului, Trei cuvinte împotriva
arienilor, trad. intr. și note de Pr. Prof. Dumitru
Stăniloae, Ed. I. B. M. al B.O.R, București, 1987, p.
342.
177. Sfântul Vasile cel Mare, op. cit., p. 374.
178. Migne, P.G. 86A, 11- 68.

179. „Sinodul II trulan care în canonul 95, în legătură cu botezul eretic,... a confirmat ritualurile de primire a eterodocșilor precizate și în scrierea prezbiterului Timotei” (Cartea mea, „Adevărul Evangheliei să rămână neclintit” Oradea, 2007, p. 65). Sunt însă unele date, expuse și în actuala carte, care pun sub semnul întrebării atribuirea unei asemenea hotărâri Sinodului II Trulan; așa-zisul canon 95 pare a fi o inserare ulterioară Sinodului II Trulan.

180. La Sinodul II Ecumenic „au participat unii Părinți care erau clar împotriva recunoașterii botezului eretic. Acceptarea de către acești Părinți a unui asemenea canon ar fi însemnat din partea lor o bruscă schimbare de opinie în legătură cu botezul eretic. Un asemenea subiect ar fi dat naștere la dispute în timpul sinodului și după sinod, ori nu există informații în legătură cu o asemenea dispută. Dacă ar fi existat un asemenea canon atunci înseamnă că Părinții și-au schimbat brusc convingerile în legătură cu botezul eretic. Ori este cunoscut faptul că marii Părinți n-au renunțat la convingeri în legătură cu subiectele ce au implicații dogmatice, mai degrabă răbdau prigoana și martiriul.

Sfântul Ciril al Ierusalimului și Sfântul Grigorie de Nyssa nu recunoșteau botezul ce urma unei credințe greșite. În privința lui Amfilohie de Iconiu, este greu de crezut că ar fi acceptat un asemenea canon, odată ce avusese ca povățuitor pe Sfântul Vasile cel Mare care l-a sfătuit să respingă botezul eretic.

Sfântul Grigorie de Nazianz era de asemenea împotriva recunoașterii botezului eretic. Chiar dacă n-a participat până la sfârșitul sinodului, odată ce sinodul ar fi aprobat un asemenea canon este greu de crezut că Sfântul Grigorie l-ar fi acceptat atât de ușor și nu s-ar fi opus deloc unei asemenea hotărâri care este împotriva convingerilor sale.

Tăcerea acestor Părinți în legătură cu această problemă se explică prin faptul că nu a existat acest canon 7, fapt confirmat și de vechile colexii canonice care nu îl conțin tocmai pentru că el n-a existat”, Cartea mea, „Adevărul Evangheliei să rămână neclintit” Oradea, 2007, p. 63.

181. “Ελληνες Πατέρες της Εκκλησίας Τόμος 139 (10), Εκδοτικός Οίκος Ελευθερίου Μερετάκη «Το Βυζάντιο», Θεσσαλονίκη, 2001, σελ. 280-282.
182. Arhid. prof. Dr. Ioan N. Floca, Drept canonic orodox, legislație și administrație bisericească Vol. I, Ed. I.B.M. al B.O.R. , București, 1990, p.97; Dr. Nicodim Milaș, Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii Vol. I. Partea I, trad. Uroș Kovincici Protoiereul ortodox sârbesc al Ardealului și Dr. Nicolae Popovici Profesor la Academia teologică din Arad, Tipografia Diecezană, Arad, 1930(ediție electronică), p. 65.
183. Patriarhul și martirul: Ioan cel Milostiv și Anastasie Persanul....., p. 36.
184. Migne, P.G. 86A, col. 13-33.
185. Migne, P.G. 86A, col. 33-39.

186. Patriarhul și martirul: Ioan cel Milostiv și Anastasie Persanul....., p.p. 36-37. Ortodoxia. Nr. 2/1963, p. 162.
187. Sfântul Vasile cel Mare, op. cit., p. 374.
188. Ibidem.
189. Patriarhul și martirul: Ioan cel Milostiv și Anastasie Persanul..., p. p. 36-37.
190. Ibidem, p. 38.
191. Sfântul Vasile cel Mare, op. cit., p. 374.
192. Sfântul Atanasie cel Mare, Epistole. Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R. București, 1988, p. p. 65, 185.
193. Sfântul Chiril al Alexandriei, op. cit., p. 260.
194. Sfântul Maxim Mărturisitorul, Scrieri și epistole hristologice și duhovnicești, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Edit. Instit. Biblic și de Misiune al B.O.R. București, 1990, p. 151.
195. Ibidem, p. 140.
196. Φιλοκαλία των νηπτικών και ασκητικών, Τόμος 15Α, Εκδοτικός Οίκος Ελευθερίου Μερετάκη «Το Βυζάντιο», Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη, 1995, σελ. 226; Sfântul Maxim Mărturisitorul, op. cit., p. 269.
197. Sfântul Maxim Mărturisitorul, op. cit., p. 272.
198. Sfântul Maxim Mărturisitorul și tovarășii săi..., p. 144.
199. Ibidem, p. 120.
200. Sfântul Maxim Mărturisitorul, Scrieri și epistole hristologice și duhovnicești, trad. Pr. Prof. Dumitru

Stăniloae, Edit. Instit. Biblic și de Misiune al B.O.R.
București, 1990, p. 344.

201. Ibidem, p. 321.

202. Sfântul Maxim Mărturisitorul și tovarășii săi... p. 125.

203. Ibidem, p. 144.

204. Sfântul Atanasie Cel Mare, Cuvânt împotriva elinilor,
Cuvânt despre Întruparea Cuvântului, Trei cuvinte
împotriva arienilor, trad. intr. și note de Pr. Prof.
Dumitru Stăniloae, Ed. I. B. M. al B.O.R, București,
1987, p. p. 350-351

205. Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio in
qua praeter ea quae Phil. Labbeus et Gabr. Cossartius ;
et novissime Nicolaus Coleti in lucem edidere, ea
omnia insuper suis in locis optime disposita exhibentur,
quae Joannes Dominicus Mansi antehac congregationis
matris dei, nuc vero archiepiscopus Lucensis,
evulgavit, edition novissima ab eodem optime merito
praesule, potissimum favorem etiam et opem praestante
em^{mo} cardinali dominico passioneo sanctae sedis
apostolicae bibliothecaarion, aliisque item eruditissimis
viris manus auxiliatrices ferentibus, curata, novorum
conciliorum, novorumque documentorum additionibus
locupletata, ad mms. codices vaticanos, lucenses,
aliosque recensita, & perfecta. Accedunt..... , Tom. 13,
col. 41.

206. Ibidem.

207. Ibidem.

208. Ibidem, col. 220.

209. Sfântul Teofan Mărturisitorul, Cronografia, trad. Mihai Țipău, Ed. Basilica, București, 2012, p. p. 350-351.
210. *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio in qua praeter ea quae Phil. Labbeus et Gabr. Cossartius ; et novissime Nicolaus Coleti in lucem edidere, ea omnia insuper suis in locis optime disposita exhibentur, quae Joannes Dominicus Mansi... ; Tom. 13, col. 41.*
211. *Ibidem.*
212. Στεφανίδου Βασιλείου, Εκκλησιαστική Ιστορία, έκδ. Παπαδημητρίου, Αθήνα, 1896, (Έ ' έκδ.) 2000, σελ. 248.
213. Migne, P.G. 114, col. 281C-292C.
214. Migne, P.G. 133, col.96C-105C.
215. Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας Τόμος 139 (10), Εκδοτικός Οίκος Ελευθερίου Μερετάκη «Το Βυζάντιο», Θεσσαλονίκη, 2001, σελ. σελ. 280, 282.
216. *Apostolorum et Sanctorum conciliorum Decreta, Iohannes Tilius, Parisiis, 1540, p. 108; Concilia generalia Ecclesiae Catholicae, tom. 3, Romae, Pauli V..., 1612, p. 332; Canones SS. Apostolorum, conciliorum generalium & prouincialium: Sanctorum Patrum epistolae canonicae: quibus praefixus est, Photii Constantinopolitani patriarchae, Nomocanon, id est canonum & legum imperatoriarum conciliatio, & in certos titulos distributio: omnia commentariis amplissimis Theodori Balsamonis Antiocheni Patriarchae explicata; et de Graecis conuersa Gentiano Herveto interprete.... Accessit hac editione Graecus*

textus ex codicibus manuscriptis erutus, et cum Latino locis innumeris emendato comparatus, Lutetiae Parisiorum, MDCXX (1620), p. p. 483-484; Sacrosancta concilia ad regiam editionem exacta quae nunc quarta parte prodit auctior, studio Philip Labbei, & Gabr. Cossartii..., tom. 6, Lutetiae Parisiorum, MDCLXXI (1671) col. 1182-1183; Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio in qua praeter ea quae Phil. Labbeus et Gabr. Cossartius ; et novissime Nicolaus Coleti in lucem edidere, ea omnia insuper suis in locis optime disposita exhibentur, quae Joannes Dominicus Mansi..., Tom. 11, Florentiae, MDCCLXV (1765), col. 984 B-E.

Traducerile în latină a *canonului 95 Trulan*, despre cei din a treia categorie, primiți fără botezare și mirungere, din colexiile publicate de Paul V, Filip Labbe (Labbaeus) și Gabriel Cossar, Mansi sunt în acord cu textul grec al canonului, mai puțin traducerea din edițiile colexiei alcătuită de Hervetus.

Textul grec la Paul V (1612),Hervetus(1620), Filip Labbe și Gabriel Cossar (1671), Mansi (1765)

καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ, καὶ τοὺς Οὐαλεντίνι-ανους, καὶ Μαρκιωνισ-τάς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων χρή ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἴρε-σιν, καὶ Νεστόριον καὶ Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβῆρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἱρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐ-τῶν, καὶ πάσας τὰς προ-αναφερομένας αἱρέσεις· καὶ οὕτω μετα κοινωσί-ας.

Traducerea în latină la Paul V (1612), Filip Labbe și Gabriel Cossar (1671), Mansi (1765)

Quin etiam Manichæos, & Valentinus, & Marci-onistas, & similes hære-ticos oportet libellos fa-cere, & hæresim suam anathematizare, & Nes-torium, & Eutythen, & Dioscorum, & Seuerum, & reliquos talium hære-seon principes, & qui eadem quæ illi sentiunt, & omnes prædictas hæ-reses: & sic sieri sanctæ communionis participes.

Traducerea în latină din colexia alcătuită de Hervetus (1561, 1620)

Quin etiam Manichæos, & Valentinus, & Marci-onistas, & similes Hære-ticos.

Nestorianos autem opor-tet libellos facere, & hærefin suam anathema-tizare, & Nestorium, & Eutythen, & Diosco-rum, & Seuerum, & reliquos talium hereseon principes, & qui eadem quæ illi sentiunt: & om-nes prædictas hæreses, & sic esse sanctæ co-mmunionis participes.

217. Migne, P.G.137, col. 845B.

218. Sfântul Vasile cel Mare, Despre Sfântul Duh, Corespondență (Epistole), trad., intr. și note de Preot Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Preot Prof. Dr. Teodor Bodogae, Ed. I. B.M. al B.O.R, București, 1988, p. 374.

219. Sfântul Ciprian, op. cit., p. 648.

220. Sfântul Vasile cel Mare, op. cit., p. 374.

221. Ἑλληνας Πατέρες της Εκκλησίας Τόμος 134 (10), Εκδοτικός Οίκος Ελευθερίου Μερετάκη «Το Βυζάντιο», Θεσσαλονίκη, 2001, σελ. 278.

222. Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας Τόμος 139(10)...
σελ. σελ. 280, 282.
223. Synodikon sive Pandectae canonum SS. Apostolorum,
et Conciliorum ab Ecclesia Graeca receptorum; nec non
canonicarum SS. patrum epistolarum una cum scholiis
antiquorum singulis eorum annexis, et scriptis aliis huc
spectantibus;... Totum opus in duos tomos divisum
Guilielmus Beveregius ... recensuit, prolegomenis
munivit, & annot, Oxonii, 1672,p. 272; Migne,
P.G.137, col. 844C - 845B.
224. Arhid. prof. Dr. Ioan N. Floca, op. cit., p. 108;
Χρήστος Αθ. Αραμπατζής, Εκκλησιαστικὴ συγγραφείσ
καὶ κείμενα 12-15 αιώνα, Η ὕστερη βυζαντινὴ
θεολογικὴ αναγέννηση, Εκδο. Παναγιώτης Πουρναράς,
Θεσσαλονίκη, 2007, σελ. 65.
225. Synodikon sive Pandectae canonum SS. Apostolorum,
et Conciliorum ab Ecclesia Graeca receptorum; nec non
canonicarum SS...., p. 271; Migne, P.G.137, col. 840D-
841C; Κανονικὸν ἦτοι Οἱ Θεῖοι Κανόνες τῶν Ἁγίων
καὶ Πανσέπτων Αποστόλων, τῶν τε Οἰκουμενικῶν καὶ
Τοπικῶν Συνόδων, καὶ τῶν κατὰ μέρος θεοφόρων
Πατέρων. Ἐν ἐπιτομῇ συνειλεγμένοι παρὰ
Χριστοφόρου Μοναχοῦ, τοῦ ἐκ τῆς κατὰ τὴν εὐαγγῆ
Μονὴν τῶν Ἰβήρων Προδρομικῆς Σκήτεως ὑφ' οὗ καὶ
σημειώσεις ἐκ διαφόρων Ἱερῶν Διδασκάλων εἰς αὐτὸ
τοῦτο συνεργανισθεῖσαι προσετέθησαν. Ὅπερ τῆ τοῦ
Παναγιωτάτου καὶ Θειοτάτου Οἰκουμενικοῦ
Πατριάρχου Κυρίου Νεοφύτου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν

Ἱερᾶς Συνόδου τῶν Ἁγίων Ἀρχιερέων ἀξιώσει, σπουδῆ τε αὐτῶν καὶ δαπάνη νῦν πρῶτον τύποις ἐκδέδοται. Ἐ τῷ τοῦ πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφίῳ, 1798, 1800?, σελ. 110.

226. Migne, P.G.137, col. 841C, 844A.

227. Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων, ὑπὸ Γεώργιος Α. Ράλλης καὶ Μιχαήλ Ποτλῆς, Τόμος Α', Ἀθήνα, 1852, σελ. 129.

228. Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων, ὑπὸ Γεώργιος Α. Ράλλης καὶ Μιχαήλ Ποτλῆς, Τόμος Α', Ἀθήνα, 1852, σελ. 144-145; „*Donatio Constantini* este cunoscut și sub numele de *Constitutum Constantini*. Document fals, conceput în imperiul franc în sec. VIII-IX, cu scopul de a întări puterea Scaunului episcopal de la Roma.

Textul documentului, care s-a bucurat de largă popularitate în perioada evului mediu, este inclus în viața lui Silvestru, cuprinsă în *Liber pontificalis*. A fost mai apoi introdus în Decretaiile false și în Decretul lui Grațian, prin aceasta primind autoritate juridică, în document se susține că împăratul Constantin i-a acordat papii Silvestru I (314-335) primatul față de Antiohia, Constantinopol, Alexandria și Ierusalim și stăpânire peste întreaga Italie, inclusiv Roma și peste «provinciile, palatele și civitates ale regiunilor din Apus». De asemenea, papa a mai fost făcut judecător suprem al preoțimii, și, printre altele, i s-a mai oferit și coroana imperială (pe care papa ar fi refuzat-o totuși!).

Includerea documentului in Decretalii și în canoane, i-a dat acestuia autoritate juridică. Așa se face că el a fost privit ca atare nu numai în cercurile romano-catolice, dar și de către opozanții papalității.

Donatio Constantini a fost folosit mai întâi în anul 1054, cu ocazia schismei dintre Biserica din Apus și cea din Răsărit, în scrisoarea pe care Leon IX o trimite lui Mihail Cerularie. De atunci, a fost folosit în permanent de către papii Romei pentru a-și susține primatul. Nu se știe cu exactitate locul unde a fost conceput acest document fals.

Se pare că a fost redactat la Roma sau în cercurile abației Sf. Dionisie în apropiere de Paris”, Remus Rus, op. cit., p. 194.

Prin acest document fals apusenii încercau să susțină pseudoeclesiologia papistașă, pentru ei „Biserica” neputând exista decât numai avându-l pe papă ca stăpân și fundament. De aceea pentru papistași cei care nu se supun lui „Papa-deus”, nu pot face parte din „Biserică”.

229. Πηδάλιον τῆς νοητῆς νηός τῆς μιᾶς Ἀγίας Καθολικῆς καὶ Αποστολικῆς τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας ἦτοι ἅπαντες οἱ ἱεροὶ καὶ θεῖοι κανόνες τῶν τε Ἁγίων Πανευφῆμων Ἀποστόλων, τῶν Ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν Τοπικῶν Συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος θεῶν Πατέρων, ἑλληνιστὶ μὲν χάριν ἀξιοπιστίας ἐκτιθέμενοι, διὰ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς κοινοτέρας διαλέκτου πρὸς κατάληψιν τῶν ἀπλουστέρων ἐρμηνευόμενοι

παρὰ Ἀγαπίου (Λεονάρδου) Ἱερομονάχου καὶ Νικοδήμου Μοναχοῦ, Λιψία, 1800, σελ. 208; *textul acestei variante a fost preluat din: [Ἱερομόναχος Ἀγάπιος] Συλλογὴ πάντων τῶν ιερῶν καὶ θείων κανόνων τῶν τε ἁγίων Ἀποστόλων καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἅμα δὲ καὶ τῶν Τοπικῶν σὺν τούτοις καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων Πατέρων τῶν καθ' ἰδίαν ὁροθετησάντων καὶ ὑπὸ Συνόδων Οἰκουμενικῶν ἢ Τοπικῶν θεωρηθέντων· Συλλεχθέντες ἐκ διαφόρων βιβλίων καὶ τυπωθέντες νῦν διὰ προτροπῆς καὶ ἀναλωμάτων τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἁγίου Ναζαρετ κυρίου Νεοφύτου Πελοποννησίου. ἀσπζ'. Ἐνετίησι, 1787, σελ.308.*

230. În Pidalionul tipărit la Mănăstirea Neamț, în anul 1844, transliterarea din scrierea cu caractere chirilice în scrierea cu caractere latine realizându-se în anul 2007, Ed. „Credința strămoșească”, traducerea *canonului 95 Trulan*, despre cea de-a treia categorie, este mai apropiată de varianta tâlcuită de Balsamon - Synodikon sive Pandectae canonum SS. Apostolorum, et Conciliorum ab Ecclesia Graeca receptorum; nec non canonicarum SS. patrum epistolarum una cum scholiis antiquorum singulis eorum annexis, et scriptis aliis huc spectantibus... p. 271.

Πηδάλιον (1800), σελ. 208

Καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ, καὶ τοὺς Οὐαλεντι-νιανούς, καὶ Μαρκιω-νιστὰς καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἰρέσεων, χρῆ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρε-σιν αὐτῶν τοὺς Νεστο-

ριανούς, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, καὶ Διόσ-κορον, καὶ Σεβῆρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἱρέσεων, καὶ τοὺς φρονοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἱρέ-σεις. Καὶ οὕτω μετα-λαμβάνειν τῆς ἁγίας κοι-νωνίας.

Synodikon sive Pan-dectae canonum(1672), p. 271

καὶ τοὺς Μανιχαίους δὲ καὶ τοὺς Οὐαλεντι-νιανούς, καὶ Μαρκιω-νιστὰς, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων.

Τοὺς δὲ Νεστοριανούς χρῆ ποιεῖν λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν αὐτῶν καὶ Νεσ-τόριον καὶ Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον καὶ Σεβῆ-ρον, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξάρχους τῶν τοιούτων αἱρέσεων, καὶ τοὺς φρο-νοῦντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προαναφε-ρομένας αἱρέσεις· καὶ οὕτω μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας.

Pidalion, „Credința strămoșească”(2007),

p.312-313

Încă și maniheii, și valentinianii, și mar-chioniștii, și cei din eresurile cele asemenea.

Nestorianii trebuie a face libeluri, și a anatematici eresule, pe Nestorie, și pe Evtihie, și pe Dios-cor, și pe Sevir, și pe ceilalți exarhi ai acestor fel de eresuri, și pe cei ce cugetă cele ale lor, și pe toate eresurile cele ce mai înainte s-au pomenit. Și așa a se împărtăși cu Sfânta Cuminecătură.

231. Pidalion – Cârma Bisericii Ortodoxe, Ed. „Credința strămoșească”, 2007, p. 313.

232. Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων, ὑπὸ
Γεώργιος Α. Ράλλης καὶ Μιχαήλ Ποτλῆς, Τόμος Β',
Ἀθήνα, 1852, σελ. 529-531.
233. Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων, ὑπὸ
Γεώργιος Α. Ράλλης καὶ Μιχαήλ Ποτλῆς, Τόμος Β'...,
σελ. 531-533.